ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΑΚΡΟΓΙΑΛΙΑΣ

ΚΑΛΟΓΡΗΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Τ' εἶνε τὸ σπίτι τὸ ψηλὸ
Πῶχει τὸ φῶς στὸ παραθύρι ;
Τ' εἶνε τὸ σπίτι τὸ ψηλὸ
Κοντὰ στὸν ἔρημο γιαλό ;
—Καντῆλι καίει ὁλονυχτῆς
Κ' εἶν' ἁγιασμένο μοναστῆρι,
Καντῆλι καίει ὁλονυχτῆς,
Σταυροκοπήσου—μὴ σκιαχτῆς !

Καὶ ποιὰ εἶν' ἡ ὄψη ἡ φωτισμένη
Ποῦ στὸ παράθυρο θωρῶ ;
Καὶ ποιὰ εἶν' ἡ ὄψη ἡ φωτισμένη,
Τί ξαγρυπνᾷ καὶ τί προσμένει ;
—Καλόγρηα μένει μοναχή της
Στὸ μοναστῆρι ἀπὸ καιρό,
Καλόγρηα μένει μοναχή της
Καὶ κάνει ἐκεῖ τὴν προσευχή της.

Ἐγὼ ἐκκλησιὰ χωρὶς σταυρό,
Ἐγὼ καλόγρηα χωρὶς ῥάσο,
Ἐγὼ ἐκκλησιὰ χωρὶς σταυρὸ
Δὲν ἔτυχεν ἀλλοῦ νὰ βρῶ.
Μὴν εἶνε σπίτι ξωτικό ;
Πὲς καὶ φοβοῦμαι νὰ περάσω·
Μὴν εἶνε σπίτι ξωτικὸ
Καὶ πάθω τίποτε κακό ;

—Δὲν εἶνε δράκος μηδ' ἀράπης
Ποῦ μέσ' στὸ σπίτι κατοικεῖ,
Δὲν εἶνε δράκος μηδ' ἀράπης·
Εἶν' ἡ Καλόγρηα τῆς Ἀγάπης,
Ποῦ χρόνια καὶ καιροὺς κλεισμένη
Στὸ μοναστῆρι της ἐκεῖ,
Ποῦ χρόνια καὶ καιροὺς κλεισμένη
Χαμένο ταῖρι της προσμένει.

Η ΧΗΡΑ ΤΟΥ ΝΑΥΤΗ

Θάλασσα, λάμια ἀχόρταγη,
ποῦ τρῶς τὰ παλληκάρια,
Κ' ἔφαγες καὶ τὸν ἄντρα μου
πρὶν τὸν χαρῶ τρεῖς χρόνους,
Ὅσα καλὰ μὲ στόλιζαν
κόρη καὶ παντρεμένη
Πάρε τα σὺ νὰ τὰ χαρῇς,
τῆς χήρας δέν της πρέπουν.
Πάρε τὸ σκουφομάντηλο
τὸ φλουροστολισμένο
Πῶδενα μέσα τὰ μαλλιά,
χρυσάφι σὲ χρυσάφι,
Πάρε καὶ τὸ φουστάνι μου
τὸ γαλαζοβαμμένο
Πῶλαμπε στὸ κορμάκι μου
σὰν οὐρανὸς μὲ τἄστρα,
Πάρε τὴν κόκκινη ποδιὰ
τὴ μυριοκεντημένη
Πάνθιζαν μέσα ὁλοχρονῆς
τοῦ κάμπου τὰ λουλούδια,
Καὶ βάλ' τα καὶ στολίσου ἐσὺ
ν' ἀρέσῃς τοῦ καλοῦ μου,
Νὰ σὲ θωρῇ νὰ χαίρεται
κ' ἐμένα νὰ ξεχάσῃ . . .
Πάρ' καὶ τὸ δακτυλίδι μου
καὶ κάνε τον σὺ ταῖρι.

ΣΤΗ ΡΕΜΑΤΙΑ

Ἔλα, πάρ' τὸ μονοπάτι
Θαρρετά, γοργὰ καὶ μόνη
Καὶ μὲ πονηριὰ περπάτει
Μὴ σὲ νοιώσουν οἱ γειτόνοι.
Μέσ' τὴ ῥεματιὰ ποῦ τρέχει
Χρυσὸ ῥίδι τὸ νερὸ
Καὶ χνουδάτους βράχους βρέχει,
Ἔλα καὶ σὲ καρτερῶ.

Κάτω ἐκεῖ ποῦ τὰ πλατάνια
Μὲ θεώρατα κλαριὰ
Συννεφιάζουν τὰ οὐράνια
Καὶ τοῦ ἥλιου τὴ θωριά,
Ποῦ καὶ μέσ' τὸ καλακαῖρι
Χόρτο ὁλόδροσο ἔχει βγῇ
Καὶ φυσᾷ γλυκὰ ταγέρι,
Σὲ προσμένω ἀπ' τὴν αὐγή.

Ἔλ' ἀγάπη μου, ἐκεῖ πέρα
Μακρυ' ἀπὸ τὸ χωριό μας
Νὰ περάσωμε μιὰ μέρα
Ἀλησμόνητην οἱ δυό μας·
Ἔλα ἐκεῖ καὶ σὲ προσμένω
Σὲ μιὰν ἄκρη ζηλευτή,
Ποῦ δὲν βλέπει μάτι ξένο,
Δὲν ἀκούει ξένο αὐτί.

Ὄχι, δὲ θὰ ξεστομίσω
Λόγι' ἀγάπης πονεμένης,
Ἔλα καὶ δὲ θὰ δακρύσω
Ὅσο ἐσὺ κοντά μου μένεις.
Κάθως θέλεις, ἐκεῖ πέρα
Θᾶμαι πάντα χαρωπὸς
Ὅπου θὰ βραδυάσῃ ἡ μέρα
Καὶ δὲ θὰ τὸ νοιώσῃς πῶς.

Ἂν πεινᾷς, δὲ θὰ σ' ἀφήσω
Νηστική, καστανομάτα.
Σὰν πουλὶ θὰ σὲ ταΐσω
Μαῦρα μοῦρ' ἀπὸ τὰ βάτα.
Κι' ἂν τυχὸν πάλι διψάσῃς
Κ' ἔχεις στόμα φλογερό,
Θὰ σοῦ φέρω νὰ χορτάσῃς
Στὲς παλάμες μου νερό.

Κι' ἂν νυστάξῃς, θά σου στρώσω
Στρῶμα μαλακὸ στὴ φτέρη,
Κι' ἅμα κοιμηθῇς θ' ἁπλώσω
Στὸ κεφάλι σου τὸ χέρι
Τῆς ἀγάπης τὸ στεφάνι
Νὰ σοῦ βάλω, ὑπναροῦ,
Ποῦ Νεράιδες τὄχουν κάνῃ
Ἀπὸ τἄνθη τοῦ νεροῦ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

ΝΑΥΑΓΙΩΝ ΝΑΥΑΓΙΑ[1]

ΔΙΗΓΗΜΑ

Τριπλοῦν μπλούμ! ἠκούσθη ἔξαφνα. Εἶχαν πατήσει καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ὕδωρ. Ἐφαίνετο τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ὅτι τὸ ὑγρὸν στοιχεῖον τοὺς εἴλκυε, τοὺς ἐκυνήγει κατὰ πόδα, τοὺς διεξεδίκει ὡς ἰδικούς του. Ἔπεσαν καὶ οἱ τρεῖς ἕως τὸ γόνυ εἰς τὴν ἰλύν, ἕως τὸν βουβῶνα εἰς τὸ ὕδωρ. Ὁ γέρων κατηνέχθη πρηνής, ὁ νέος ἐγονάτισε πλησίον του, προσπαθῶν νὰ τὸν κρατήσῃ ἐκ τῆς ὀσφύος, ὁ ἔμπορος ἔπεσε κατὰ πλευράν.

Ἦτο λίμνη ἐκτεινομένη πλατεῖα ἐκεῖθεν τοῦ δάσους, τῆς ὁποίας τὴν ὕπαρξιν ἠγνόουν οἱ ναυαγοί. Εἶχεν ἱκανὸν μέγεθος, καὶ εἰς τὸν βοῦρκόν της ἔβοσκον ὄχι ὀλίγοι ἐγχέλυες κ' ἐφώλευον λοξοπατοῦντα κεβούρια. Ἀμέτρητον δὲ ἦτο τὸ πλῆθος τῶν ἀχιβάδων, τῶν ὁποίων τὰ κελύφη, κενὰ καὶ ἀπόζοντα κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀπετέλουν τῇδε κἀκεῖσε τὸ ἀνώτερον τοῦ πυθμένος στρῶμα, ὑποκάτωθεν τοῦ ὁποίου ἀβολιδοκόπητον ὑπέκειτο τὸ βάθος τῆς ἰλύος, ἐφ' ἧς ἐκόλλησαν πεσόντες οἱ τρεῖς ναυαγοί, ὁ πρῶτος ἐπίστομα κύπτων εἰς τὸν πυθμένα, ὁ δεύτερος γονατιστὸς ἐπὶ τοῦ τενάγους, ὁ τρίτος πλαγίως εἰς τὸ πλευρόν.

— Ἄλλο πέσιμο αὐτὸ πάλι· ἐψιθύρισεν ὁ γέρων, ἀφοῦ ὁ υἱός του, μασσῶν τὰς βλασφημίας καὶ ἀράς του, τὸν ἀνήγειρε μετὰ πολλοῦ κόπου εἰς τοὺς πόδας του.

— Αὐτὴ τὴ φορὰ ἐχτύπησα μαλακὰ τοὐλάχιστον, εἶπεν ὁ πραγματευτής, αἰνιττόμενος τὸ ἐπὶ τοῦ βράχου κτύπημά του, τὸν ἐκ τοῦ ὁποίου πόνον τὸν εἶχε κάμει νὰ λησμονήσῃ ἕως τώρα ἡ ἐνθύμησις τῶν δερματοτυρίων του.

— «Ὁ βρεμμένος τὴ βροχὴ δὲν τὴ φοβᾶται». Μὴ χειρότερα, δόξα σοι ὁ Θεός! ἐπανέλαβε μετ' ἐγκαρτερήσεως ὁ γέρων ναυτικός.

Τὴν ἰδίαν στιγμήν, ἐνῷ μετὰ κόπου ἐξεκόλλων ἀπὸ τὴν ἰλὺν κ' ἐστράγγιζαν τὰ ἐνδύματά των, ξηρὸς κρότος σκανδάλης ὑψουμένης ἠκούσθη ἐκεῖ πλησίον.

Ὁ νέος ἐστράφη καὶ διακρίνει ἀριστερόθεν ἀμυδρῶς ὄπισθεν τῶν δένδρων, διαγραφομένην χθαμαλὴν καλύβην, τὴν ὁποίαν δὲν εἶχαν παρατηρήσει τέως, οὔτε ἦτο δυνατὸν νὰ τὴν παρατηρήσωσι, διότι ἐκ τοῦ μονοπατίου, δι' οὗ εἶχαν ἔλθῃ, ὄπισθεν πυκνῆς συστάδος κρυπτομένη, δὲν ἦτο ὁρατή.

Ἡ καλύβη ἔκειτο παρ' αὐτὴν τὴν ὄχθην τῆς λίμνης, βρεχομένη σχεδὸν ὑπὸ τοῦ ὕδατος. Ἔμπροσθεν τῆς καλύβης, ὁ νέος διέκρινε τὴν στιγμὴν ἐκείνην σκιάν τινα διαγραφομένην, ἀμαυράν, κύπτουσαν πρὸς τὸ ὕδωρ.

Ὁ νεαρὸς ναύτης δὲν ἐπίστευσεν ὅτι ἦτο φάντασμα οὐδὲ κἂν βόσκημα. Ἐκ τῆς ὑπόπτου δὲ ἡσυχίας, τὴν ὁποίαν ἐτήρει ἡ σκιὰ μετὰ τὸν ἀκουσθέντα μικρὸν κρότον, ἐφαίνετο ὅτι δὲν ἦτο ἀγρίμιον.

Ὁ νέος ἐνόησεν ἀμέσως κ' ἔσπευσε νὰ φωνάξῃ·

1 Τέλος· Ἴδε σελ. 47.

— Μὴν τραβᾷς! εἴμαστε φίλοι!

Ἡ σκιὰ ἔκαμε κίνημα, ὡς νὰ ἀπέσυρε κάτι, καὶ εἶτα τραχεῖα φωνὴ ἠκούσθη.

— Ποιοί εἶστε; τί θέλετε;

— Πέσαμε ὄξου, ἀπήντησεν ὁ υἱὸς τοῦ κυβερνήτου. Εἴμαστε θαλασσοπνιγμένοι.

Μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἡ φωνὴ εἶπεν.

— Ἀπὸ 'δῶ ἐλᾶτε.

Ὁ ἄνθρωπος ἤναψε φανάριον, κ' ἔδειξε τὸν δρόμον εἰς τοὺς τρεῖς ναυαγούς.

— Κ' ἐγὼ θάρρεψα πῶς θέλετε νὰ μοῦ κλέψετε τὰ χέλια, εἶπε.

— Πέσαμε μὲς τὸ νερό, γιατί δὲ βλέπαμε, εἶπεν ὁ νέος ναυτικός. Δὲν καταλάβαμε πῶς ἤτανε λίμνη.

*

Ὑποκάτω εἰς τρία ἀδελφωμένα δένδρα ἦτο ἡ ἐπὶ πασσάλων θεμελιωμένη καὶ μὲ φυλλάδας πλατάνων ἐστεγασμένη καλύβη τοῦ χωρικοῦ, ὅστις ἦτο ὁ βοηθὸς καὶ ἀντιπρόσωπος τοῦ ἐκμισθωτοῦ τῆς λίμνης. Ὁ κύριος ἔλειπε, τοὺς εἶπεν. Εἶχεν ἀναχωρήσει ἀποβραδῆς, ἀφοῦ ἤναψε τὸ κανδῆλι τοῦ οἰκίσκου, ἀντικρύ, ὅπου ἔλαμπεν ὁ φεγγίτης, καὶ δὲν τοῦ εἶχεν ἀφήσει τὸ κλειδίον. Ὥστε, δυστυχῶς, δὲν ἠδύνατο νὰ τοὺς περιποιηθῇ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀφεντικοῦ.

Ὁ ἐπιστάτης ἦτο νέος χωρικὸς λίαν βραχύσωμος, πρῴην βοσκός, κομπορρήμων καὶ φλύαρος. Δὲν εἶχεν ἀρκετὰ ἐνδύματα ὅπως δανείσῃ εἰς τοὺς τρεῖς ἀνθρώπους, ἀλλ' ἔδωκεν εἰς τὸν ἕνα φανέλλαν, εἰς τὸν ἄλλον ὑποκάμισον καὶ εἰς τὸν τρίτον μίαν κάπαν. Εἰς τὸ προαύλιον τῆς καλύβης του, ἐπὶ τοῦ σαρωμένου καὶ στιλπνοῦ ἐδάφους, ἤναψε φωτίαν καὶ οἱ τρεῖς ἄνθρωποι καθίσαντες τριγύρω ἐπροσπάθουν νὰ στεγνώσουν τὰ βρεγμένα ροῦχά των.

Ἐν τῷ μεταξὺ διηγήθησαν εἰς τὸν χωρικὸν πῶς εἶχον ναυαγήσει. Ἐκεῖνος ἤκουσε τὴν διήγησιν πλειοτέρας παρατηρήσεις ἐκφέρων ἢ ὅσην ἀκρόασιν ἔδιδεν.

Ὅταν τέλος ἤκουσε πῶς, μετὰ τὸν διὰ τοῦ δάσους τυφλὸν καὶ σκοτεινὸν δρόμον των, ἔπεσαν εἰς τὸ ὕδωρ τῆς λίμνης, ἔμφοβος ἀνέκραξεν:

— Ἐπέσατε μέσα στὴ λίμνη; Θαμμάζουμαι πῶς δὲ σᾶς ἐκατάπιε τὸ μάτι τῆς λίμνης!

Οἱ τρεῖς ἄνδρες μὲ ὅλην τὴν δεινοπάθειαν καὶ συμφοράν, τὴν ὁποίαν εἶχον ὑποστῆ, εὗρον ἀκόμη τὴν δύναμιν νὰ ἐκπλαγῶσι, κ' ἐστάθησαν κυττάζοντες τὸν ἀγρότην μὲ ἀπλήστου περιεργίας ἔκφρασιν.

— Τὸ μάτι τῆς λίμνης! ἀνέκραξεν ὁ πραμματευτής.

— Τὸ μάτι τῆς λίμνης, βέβαια, ἐπανέλαβεν ὁ ἀγρότης· εἶνε μὲς τὴ λίμνη βαθειά... κι ἅμα πέσῃ κανεὶς μέσα, ἢ ἄνθρωπος εἶνε ἢ πρᾶμμα, δὲν ἔχει νὰ γλυτώσῃ... Τὸ μάτι τῆς λίμνης τὸν τραβᾷ, τὸν ρουφάει, καὶ τὸ μάτι τῆς λίμνης βγαίνει τὰ—ἴσα στὸν ἀφαλὸ τῆς θάλασσας. Πολλαῖς φοραῖς οἱ παλαιοί, οἱ παπποῦδές μας, εἴδανε μὲ τὰ μάτια τους ποῦ ἕνα πρᾶμμα, ποῦ τὸ ἐρρούφηξε τὸ μάτι τῆς λίμνης, ἔξαφνα βρισκότανε στὴ θάλασσα, μέσα βαθειά, ἀνάμεσα στὰ δύο νησιὰ πέρα. Εἴδατε τὰ δυὸ νησιὰ ποῦ εἶν' ἐκεῖ ἀντίκρυ, ὡς τρία μίλια ἀνοιχτὰ στὸ πέλαγο;... Ἐκεῖ ἀνάμεσα εἶνε ὁ ἀφαλὸς τῆς θάλασσας. Ἐμένα τοῦ παραπαπποῦ μου, τοῦ σχωρεμένου, τοῦ εἶχε πέσει μιὰ φορὰ ἕνα κατσίκι, ἐκεῖ ποῦ πῆγε ν' ἀρμυρίσῃ, κ' ἐπνίγηκε μὲς στὴ λίμνη... Ἐζήτησε νὰ βρῇ τὸ ψοφίμι, μὴ φᾶνε τὰ ψάρια καὶ θεριέψουν, καὶ δὲν τὸ ηὗρε, οὔτε στὸν ἀφρὸ οὔτε στὸν πάτο. Τὴν ἄλλη μέρα τὸ ηὗραν ψαράδες ἀνάμεσα στὰ δύο νησιά, ἐκεῖ πέρα... Τὸ εἶχε ρουφήξει τὸ μάτι τῆς λίμνης, καὶ τὸ εἶχε ξεράσει, πέρα κεῖ, ὁ ἀφαλὸς τῆς θάλασσας... Τ' ἀλλουνοῦ παραπαπποῦ μου πάλι, τοῦ παπποῦ τῆς μάνας μου, τοῦ εἶχε φύγῃ μιὰ μέρα ἡ μαγκούρα του, κεῖ ποῦ πῆγε νὰ νιφτῇ, καὶ καθὼς ἦτον ξερὴ κ' ἐλαφριά, τὴν ἐπῆρε τὸ κῦμα καὶ δὲν ἠμπόρεσε νὰ τὴν φτάσῃ, γιατί, ὡς ποῦ νὰ βγάλῃ τὰ τσαρουχάκια του νὰ πατήσῃ μὲς στὸ νερό, ἡ μαγκούρα ἐπῆγε μακρυά, κι ὁ παραπαπποῦς μου, Θεὸς σχωρέσ' τον, θὰ βουλιοῦσε νὰ πάῃ παραμέσα στὸ βοῦρκο. Ἐγὼ νὰ ἤμουν θὰ ἔπεφτα κολύμπι νὰ πάω νὰ πιάσω τὴ μαγκούρα, γιατὶ δὲ μοῦ βγαίνει κανένας στὸ κολύμπι. Ἐκείνου τοῦ καιροῦ οἱ ἄνθρωποι, οἱ πρωτινοί, δὲν ἤξεραν, γλέπεις, κολύμπι, τοὺς ἔπιανε φόβος νὰ ἐμβοῦν στὴ θάλασσα. Καὶ νὰ μοῦ ἔμελλε ἡ μοῖρά μου νὰ πάθω τὸ τί πάθατε, θὰ ἐγλύτωνα κολύμπι, ὄχι σὰν ἐλόγου σας ποῦ πέσατε ὄξου.

— Μὰ κ' ἐμεῖς γλυτώσαμε μὲ τὸ κολύμπι, εἶπε γελῶν ὁ νεώτερος τῶν ναυαγῶν.

— Ναί, γλυτώσατε, δὲ λέω, ἐπανέλαβεν ἀπτόητος ὁ χωρικός, μὰ νὰ ἤμουν ἐγώ... μὲ τὸ κολύμπι... θὰ γλύτωνα καὶ τὸ καίκι... Ἂς εἶνε, τί σᾶς ἔλεγα; Ἄ! ναί γιὰ τὸν παραπαπποῦ μου ποῦ ἔχασε τὴ μαγκούρα του. Τὴν Κυριακή, σὰν ἐπῆγε στὸ χωριὸ νὰ ψωνίσῃ, βλέπει ἕνα γέρο βαρκάρη κ' ἐκρατοῦσε μιὰ μαγκούρα. Ὁ παραπαπποῦς μου τὴν εἶχε σημαδεμμένη καὶ τὴν ἐγνώρισε. Ἦτον ἡ δική του. Τὸν ἐρωτᾷ ποῦ τὴν ηὗρε. Ὁ βαρκάρης τοῦ ἀποκρίνεται πῶς τὴν ηὗρε ἀνάμεσα στὰ δυὸ νησιά. Τότε ὁ παπποῦς μου δὲν τοῦ εἶπε τίποτε, μὰ ἐκατάλαβε πῶς τὴν εἶχε ρουφήξει τὸ μάτι τῆς λίμνης, καὶ τὴν εἶχε ξεράσει ὁ ἀφαλὸς τῆς θάλασσας... Ὁ νουννὸς τοῦ παπποῦ μου πάλι, ὁ γέρο-Κωνσταντῆς ὁ Κούμαρης, ηὗρε μιὰ μέρα ἕνα στραβόξυλο παληό, μαῦρο, θαλασσοποτισμένο, μὲ ταῖς τρύπαις τῶν καρφιῶν γεμάταις σκουριά, ποῦ τὸ εἶχε βγάλῃ ἡ λίμνη στὰ ρηχά, βουλιαμμένο ὅσο ποῦ τὸ σκέπαζε τὸ κῦμα. Ποῦ θελὰ-βρεθῇ τὸ στραβόξυλο στὴ λίμνη μέσα; Καίκι, σὰν καληώρα τὸ δικό σας, γιὰ νὰ πέσῃ ὄξου, θᾶπεφτε στὴ θάλασσα, ὄχι στὴ λίμνη. Κατὰ πῶς φαίνεται, τὸ εἶχε ρουφήξει ὁ ἀφαλὸς τῆς θάλασσας, καὶ τὸ εἶχε στείλῃ στὸ μάτι τῆς λίμνης, καὶ τὸ μάτι τῆς λίμνης τὸ ξέρασε... Ἀλήθεια, ἐπέφερεν ὁ χωρικός, αἰσθανθεὶς τὴν ἀνάγκην νὰ πάρῃ τὸν ἀνασασμόν του, ποῦ κοντὰ ἐπέσατε ὄξου, τουλόγου σας;

Ὁ γέρων ἀπήντησε δεικνύων διὰ τῆς χειρός·

— Στὸν κάβο, ἐδῶ κάτου.

Ὁ ἀγρότης ἐστάθη, ὡς νὰ ἐζήτει λόγους διὰ νὰ πεισθῇ αὐτὸς πείθων καὶ τοὺς ἄλλους· εἶτα ἐπανέ-

λαβε μὲ ἀμυδρὰν ἀστραπὴν ἐπιθυμίας εἰς τὸ ἄμμα.

— Καὶ εἴχατε τίποτε φόρτωμα μὲς στὸ καΐκι;

Ὁ ἔμπορος, τοῦ ὁποίου τὴν πληγὴν ἤνοιγεν ἡ ἐρώτησις, ἔσπευσε μετὰ βαθέος στεναγμοῦ ν' ἀπαντήσῃ·

— Δεκαοχτὼ τουλούμια τυρὶ εἶχα φορτωμένα ἐγώ, κ' ἐβούλιαξαν.

— Δεκαοχτὼ τουλούμια τυρί! ἐπανέλαβε μὲ τόνον βασίμου ὑποψίας ὁ ποιμήν, σίγουρα θὰ τὰ κατάπιε ὁ ἀφαλὸς τῆς θάλασσας.

— Δὲν εἰμπορεῖ τὸ ἐλάχιστο νὰ τὰ ξεράσῃ πίσω τὸ μάτι τῆς λίμνης; ἠρώτησεν ἀκουσίως μειδιῶν, ἑρμηνεύων τὴν ἐλπίδα τοῦ ἐμπόρου ὁ νεώτερος τῶν ναυαγῶν.

— Δὲ γίνεται, εἶπεν ὁ χωρικός· τόσα κομμάτια δὲν μπορεῖ νὰ στείλῃ ὁ ἀφαλὸς τῆς θάλασσας στὸ μάτι τῆς λίμνης· νὰ ἦτον νὰ τὰ κατάπινε ἀπὸ ἕνα ἕνα τὸ μάτι, μπορροῦσε νὰ τὰ βγάλῃ πίσω ὁ ἀφαλός.

Ὁ πραμματευτὴς ἐφαίνετο ἐπιθυμῶν νὰ ἐρωτήσῃ τι καὶ διστάζων. Τέλος ἀποφασίσας, ἐστράφη πρὸς τὸν χωρικὸν καὶ τὸν ἠρώτησε·

— Καὶ ξέρεις τουλόγου σου εἰς ποιὸ μέρος τῆς λίμνης βρίσκεται αὐτὸ τὸ μάτι;

— Πῶς δὲν τὸ ξέρω! ἀπήντησεν ἐν πεποιθήσει ὁ ἀγρότης· τὸ ξέρω βέβαια· μὰ δὲν εἶνε νὰ ζυγώσῃ ἄνθρωπος ἐκεῖ κοντά· θὰ τὸν ρουφήξῃ χωρὶς ἄλλο τὸ μάτι· κι ἀπὸ μακρυὰ ἀκόμα, εἰμπορεῖ νὰ τὸν τραβήξῃ, ἂν δὲ φυλαχτῇ. Ἐμεῖς τὸ ξέρουμε, κι ὅταν ψάχνουμε γιὰ χέλια μὲς στὸ βοῦρκο, φυλαγόμαστε, καὶ δὲ σιμώνουμε καθόλου 'ς ἐκεῖνο τὸ μέρος.

Ὁ πραμματευτὴς ἐταπείνωσεν ἄπελπις τὴν κεφαλήν.

Ὁ νεαρὸς ναυτικὸς ἔκαμε τὴν παρατήρησιν ὅτι τὸ μέρος ὅπου εἶχαν ναυαγήσει ἀπεῖχε μίλια ἀπὸ «τὰ δύο νησιά», ὅπου ὁ ἐπιστάτης ἔλεγεν ὅτι εὑρίσκετο «ὁ ἀφαλὸς τῆς θάλασσας». Ὁ χωρικὸς ἀπήντησε·

— Ναί, εἶνε μακριά . . . δὲν ἔχει νὰ κάμῃ . . . ὁ ἀφαλὸς τῆς θάλασσας τραβάει κι ἀπὸ μακριὰ τὰ πράμματα ἅμα πέσῃ ὄξου κανένα καΐκι φορτωμένο . . .

*

Τὴν ἐπαύριον, ὅταν ὡδήγησε τοὺς τρεῖς ναυαγοὺς εἰς τὴν πολίχνην, ὁ ἐπιστάτης τῆς λίμνης, ἀφοῦ ἔπιε τρεῖς μαστίχας, διηγεῖτο εἰς ἓν καπηλεῖον εἰς ἐπήκοον πολλῶν.

— Τί θάμμασμα ποῦ ἔγεινε πίσω, στὴν Καναπίτσα! . . Δεκαοχτὼ τουλουμοτύρια, τὸ φόρτωμα ἑνὸς καϊκιοῦ ποῦ ἔπεσε ψὲς ὄξου, τὰ ἐρρούφηξεν ὁ ἀφαλὸς τῆς θάλασσας, καὶ τὰ ξέρασε πίσω τὸ μάτι τῆς λίμνης . . . Θὰ φᾶμε χέλια παχιὰ φέτος, παιδιά . . . Ἀπὸ βδομάδα, σὰν ἀρήσῃ τ' ἀφεντικό, θ' ἀρχίσω νὰ τὰ ψαρεύω . . . Ἔπεσαν στὰ τυριά, φάγανε κι' ἄ-δὲ φάγανε . . . τοῦ διαόλου τὰ χέλια, βρέ! Ὡς καὶ τὰ δεμάτια τὰ μισοφάγανε . . . τάκάμανε τρύπαις-τρύπαις, κόσκινο . . . Οὔτ' ἕνα τουλοῦμι δὲ μπόρεσα νὰ γλυτώσω . . . Δεκαοχτὼ τουλούμια τυρί!

— Δεκαοχτὼ τουλούμια! ἐπανέλαβε μετὰ θαυμασμοῦ εἰς τῶν ἀκροατῶν.

— Δεκαοχτὼ τουλούμια, σωστά! Τὰ ξέρασε τὸ μάτι τῆς λίμνης . . . Τὰ ξεραντώσανε τὰ χέλια καὶ τὰ κεφαλόπουλα!

Ὁ κάπηλος, ὡς νὰ ἦτο συνεννοημένος μαζύ του, ἐξήγαγε ποντικοφαγωμένον τεμάχιον τυροδερματίου, καὶ τὸ ἐπέδειξεν εἰς πίστωσιν πρὸς τοὺς παρεστῶτας.

— Νά! ὅποιος δὲν πιστεύῃ, εἶπε· μονάχα αὐτὸ τὸ κομμάτι ἀπὸ ἕνα τουλούμι μπόρεσε νὰ γλυτώσῃ!

— Ἀλήθεια, ἐπεβεβαίωσε, λαβὼν τὸ τεμάχιον τοῦ ἀσκοῦ εἰς τὴν χεῖρα, ὁ ἐπιστάτης τῆς λίμνης· μὲ τὸ μαχαῖρι χρειάστηκα νὰ κόψω τὸ κεφάλι ἑνὸς χελιοῦ, διὰ νὰ τὸ γλυτώσω ἀπ' τὰ δόντια του· νὰ ἀκόμη ἡ δοντιαίς του!

Κ' ἐπεδείκνυε τὰ ἴχνη τῶν ὀδόντων τῶν ποντικῶν.

— Ὥστε, καλὰ εἶνε νὰ κάμουμε τώρα ἕνα δρόμο ὡς ἐκεῖ, ἢ γιὰ τυρὶ ἢ γιὰ χέλι; ἠπείλησεν εἰς τῶν παρεστώτων.

— Ἀ βάρδα μπένε! θὰ χάσετε τὸν κόπο σας. Εἶναι σήμερα τ' ἀφεντικὸ ἐκεῖ . . . . εἶπεν ὁ ἐπιστάτης.

— Καὶ τ' ἀφεντικὸ δὲ χωρατεύει, ὑπεστήριξεν ὁ κάπηλος . . . Δὲν τῶχει γιὰ τίποτε νὰ σᾶς τουρεκίσῃ μὲ σκάγια, καὶ νὰ πῇ ὕστερα πῶς σᾶς πῆρε γι' ἀγριόπαπιαις, κ' ἔκαμε *γιαγνίς*.

*

Εὐδία ἦτο ἡ ρθινοπωρινὴ ἡμέρα.

Ἀπὸ τῆς πρωΐας ὁ πραμματευτὴς ἔπρεχε νὰ εὕρῃ πορθμέα, ὅστις νὰ εἶνε καὶ ὀλίγον βουτηχτής, διὰ νὰ τὸν συμφωνήσῃ ν' ἀναλάβῃ τὴν πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν δερματοτυρίων ἔρευναν. Ἀλλ' ὁ πρῶτος, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπηυθύνθη, τοῦ ἐζήτει τὰ μισὰ δερματοτύρια διὰ τὸν κόπον του, ὁ δεύτερος τοῦ ἐζήτησε μετρητὰ τριακοσίας δραχμάς, καὶ ὁ τρίτος τοῦ ἐζήτει ἐκ τῶν δεκαοκτὼ δερματοτυρίων τὰ ἑπτά, καὶ ἀκολούθως κατέβη ἕως τὰ πέντε. Τέλος ἐσυμφώνησε μ' ἕνα τέταρτον πορθμέα διὰ τρία δερματοτύρια.

Ἀλλ' ὅταν ἐξεκίνησεν οὗτος νὰ ὑπάγῃ, ἦτο ἤδη δειλινόν.

Τὴν πρωΐαν ὁ πρῶτος πορθμεύς, πρὸς τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀποταθῆ, ὁ μπάρμπα-Γιάννης ὁ Ξυνιώτης, ἀφοῦ δὲν ἐσυμφώνησε μὲ τὸν πραμματευτήν, ἀπεράσισε ν' ἀνασύρῃ τὰ δερματοτύρια διὰ λογαριασμὸν ἰδικόν του. Ὅθεν, λαβὼν τὸν γάντζον του, ἔπλευσεν εἰς τὴν Καναπίτσαν καὶ ψάχνων σιγὰ-σιγὰ ἀνεῦρε καὶ ἠλίευσεν ἐκ τῶν δεκαοκτὼ τὰ δεκατρία δερματοτύρια.

Ὁ μπάρμπα-Γιάννης εὐχαριστημένος ὅτι δὲν ἔχασε τὴν ἡμέραν του ἡτοιμάζετο ν' ἀπομακρυνθῇ δι' ἄλλης ὁδοῦ νὰ μεταφέρῃ ἀσφαλῶς οἴκαδε τὰ δεκατρία δερματοτύρια. Ἀλλὰ τὴν ἰδίαν στιγμὴν ρθάνει μὲ τὴν βάρκαν του ὁ μπάρμπ' Ἀποστόλης ὁ Κρισοχέρης, καὶ τοῦ ζητεῖ μερίδιον ἀπὸ τὴν λείαν. Ὁ μπάρμπα-Γιάννης ἠναγκάσθη νὰ τοῦ δώσῃ ἀπὸ τὰ δεκατρία δερματοτύρια τὰ τέσσαρα.

Πρὶν ἀπομακρυνθῇ ὁ μπάρμπ' Ἀποστόλης, ρθάνει ὁ γέρο-Μανώλης ὁ Ἄπαντος, καὶ ζητεῖ καὶ

οὗτος τὸ μερίδιόν του. Ὁ μπάρμπα-Γιάννης ἠναγκάσθη νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὰ ἐννέα δερματοτύρια τὰ τέσσαρα.

Μόλις ἀπῆλθεν οὗτος, καὶ παρουσιάζεται ὁ μάστρο-Κωνσταντῆς ὁ Καλαφάτης, δανεισθεὶς ξένην βάρκαν, διὰ νὰ ἔλθῃ καὶ οὗτος νὰ ζητήσῃ τὸ μερίδιόν του. Ὁ μπάρμπα-Γιάννης ὁ Ξυνιώτης συγκατένευε νὰ τοῦ δώσῃ ἐκ τῶν πέντε, ὁποῦ τοῦ ἔμειναν, τὰ δύο, διὰ νὰ κρατήσῃ καὶ αὐτὸς τρία τοὐλάχιστον διὰ τὸν κόπον του. Ἀλλ' ὁ μαστρο-Κωνσταντῆς δὲν ἐταιριάζετο, φωνάζων καὶ λέγων ὅτι ἀδικεῖ, ὅτι εἰς τοὺς ἄλλους ἔδωκεν ἀνὰ τέσσαρα, καὶ ὅτι θὰ ὑπάγῃ νὰ τὸν καταγγείλῃ. Ὁ μπάρμπα-Γιάννης ἐβιάσθη νὰ τοῦ δώσῃ τὰ τέσσαρα, κρατήσας αὐτὸς ἓν διὰ τὸν ἑαυτόν του.

Ὅταν περὶ ὀψίαν δεῖλην ἔρθασε τέλος μὲ τὴν βάρκαν του ὁ Δημήτριος ὁ Φτελιός, ὁ πορθμεὺς τὸν ὁποῖον εἶχε συμφωνήσει ὁ πραμματευτής, οἱ τέσσαρες λεμβοῦχοι εἶχαν γείνῃ πρὸ πολλοῦ ἄφαντοι. Ὁ Δημήτρης ὁ Φτελιός, μὲ τὸν γάντζον, μὲ τὴν πράγγαν καὶ μὲ τὸ καμάκι, ἀφοῦ ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἀνεσκάλευσε τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης, κατώρθωσε καὶ ἀνεῦρε τρία ἐκ τῶν βυθισθέντων δερματοτυρίων, ὅσα ἀκριβῶς τοῦ ἐχρειάζοντο διὰ τὴν συμφωνηθεῖσαν ἀμοιβήν του. Τὰ λοιπά, τὰ εἶχε παρασύρῃ ἴσως ἡ θάλασσα, καὶ δὲν εὑρέθησαν.

Καὶ τοῦτο εὐλόγως συνέτεινε νὰ πιστευθῇ παρὰ πολλοῖς ἡ ῥήμη, τὴν ὁποίαν εἶχε διαδώσει ἀπὸ πρωΐας ὁ ἐπιστάτης τῆς λίμνης — ὅτι τὰ δεκαοκτὼ δερματοτύρια τὰ εἶχε καταπίει ὁ ἀφαλὸς τῆς θαλάσσης, ὅτι τὰ εἶχε ξεράσει τὸ μάτι τῆς λίμνης, καὶ ὅτι οἱ ἐγχέλυς τὰ κατέφαγαν.

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Η ΜΙΚΡΑ ΚΟΜΗΣΣΑ[1]

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΟΚΤΑΒΙΟΥ ΦΕΓΙΕ

ΚΑΤΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΝ Ε. Δ. ΡΟΪΔΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Δ'.

21 Σεπτεμβρίου.

Ὁ πύργος Μαλουὲ εἶναι βαρὺ οἰκοδόμημα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος οὐδὲν ἔχων τὸ ἄξιον περιεργείας· ἀλλ' ἡ ἄγουσα εἰς αὐτὸν μακρὰ δενδροστοιχία, ἡ εὐρεῖα αὐλὴ καὶ τὸ ὑψίκορμον δάσος καθιστῶσι τὴν ὄψιν τῆς ἐπαύλεως ταύτης ὄντως ἀρχοντικήν. Ὁ γέρων μαρκήσιος καταβὰς νὰ μὲ ὑποδεχθῇ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀνάβαθρον μ' ἔλαβεν ἐκ τοῦ βραχίονος καὶ μὲ εἰσήγαγε διὰ μακροῦ διαδρόμου εἰς μεγάλην αἴθουσαν, ὅπου ἐπελθούσης τῆς ἑσπέρας ἐπεκράτει ἐντελὲς σχεδὸν σκότος. Ὑπὸ τὸ διαλεῖπον φῶς τῆς ἑστίας διέκρινα ἀμυδρῶς περὶ τοὺς εἴκοσι κυρίους καὶ κυρίας διεσκορπισμένους κατὰ μικροὺς ὁμίλους. Χάρις εἰς τὸ ἐνεργετικὸν ἐκεῖνο ἡμίρως ἀπηλλάγην τῆς στενοχωρίας τῆς πρώτης παρουσιάσεως, τὴν ὁποίαν ἀνελογιζόμην μετὰ τρόμου. Ἐγγιζούσης δὲ τῆς ὥρας τοῦ δείπνου, μόλις ἐπρόρθασεν ἡ μαρκησία νὰ μοι ἀποτείνῃ δι' ἀσθενοῦς μέν, ἀλλὰ γλυκυτάτης φωνῆς, ὀλίγας τινὰς φιλόφρονας λέξεις, καὶ εὐθὺς ἔπειτα ἐστηρίχθη εἰς τὸν βραχίονά μου, ὅπως μεταβῶμεν εἰς τὸ ἐστιατόριον.

Καθίσας παρὰ τῇ οἰκοδεσποίνῃ δὲν ἐβράδυνα νὰ ἐννοήσω ἐκ τῶν προσηλουμένων ἐπ' ἐμὲ περιέργων καὶ κατά τι εἰρωνικῶν βλεμμάτων τῶν δαιτυμόνων, ὅτι τὰ χθεσινά μου κατορθώματα δὲν εἶχαν λησμονηθῆ. Χαρακωμένος ἐν τούτοις ὄπισθεν τῆς κοσμούσης τὸ κέντρον τῆς τραπέζης μεγίστης ἀνθοδέσμης καὶ ὑποστηριζόμενος εἰς τὴν ἄμυναν μου ὑπὸ τῆς καλῆς μαρκησίας κατώρθωσα νὰ ὑπομείνω τὴν σιωπηλὴν ταύτην ἔρωδον ἀζημίως καὶ ἀταράχως. Ἡ κυρία Μαλουὲ εἶναι μία ἐκ τῶν σπανίων ἐκείνων γραιῶν, τὰς ὁποίας ἡ διαύγεια τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας ἐπροφύλαξεν ἀπὸ τῆς ἀπελπισίας ἐκείνης, ἥτις καταλαμβάνει τὰς πλείστας γυναῖκας κατὰ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος. Ἐκ τῶν θελγήτρων τῆς παρελθούσης νεότητος διέσωζεν ἓν μόνον, ἀλλὰ μέγιστον, τὴν χάριν. Ἦτο μικρόσωμος, λεπτή, ὠχροτάτη καὶ κατὰ πάντα δικαιολογοῦσα τὸν μαρκήσιον λέγοντα, ὅτι εἰς τὴν σύζυγόν του ὀλίγη ἀπέμενε πνοή, ἀλλὰ πνοὴ ἀγγέλου. Εἰς τὴν ἐνδυμασίαν της οὐδ' ἡ παραμικρὰ ἐφαίνετο ἀπόπειρα κομψότητος, ἀλλ' ἀξιοθαύμαστος μόνον φιλοκαλία ἄνευ ἴχνους φιλαρεσκείας, ἐντελὴς λήθη τῆς παρωχημένης νεότητος καὶ γεροντική τις αἰδημοσύνη, δι' ἧς ἐφαίνετο ζητοῦσα συγγνώμην ὅτι δὲν δύναται πλέον ν' ἀρέσῃ. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀξιολάτρευτος αὕτη μαρκησία, ἥτις περιηγήθη ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην, ἀνέγνωσε πᾶν βιβλίον καὶ γνωρίζει τοὺς Παρισίους ὡς οὐδεὶς ἄλλος. Ἡ συνδιάλεξις ἡμῶν ὑπῆρξε ζωηροτάτη καὶ ποικίλη, ὡς δύο διανοιῶν αἵτινες συναντώμεναι πρώτην φορὰν ἅπτονται πάντων τῶν ζητημάτων, ὅπως ταχύτερον σχετισθῶσι πρὸς ἀλλήλας, διασκεδαστικὴν εὑρίσκουσαι τὴν ἀντιλογίαν καὶ ἡδυτάτην τὴν ὁμοφροσύνην.

Ἀφοῦ ἔπια τὸν καφὲν μετέβην εἰς τὴν αὐλὴν μετὰ τῶν καπνιζόντων. Ἡ νὺξ ἦτο ὡραία, ὁ δὲ μαρκήσιος μὲ παρέσυρεν εἰς περίπατον ὑπὸ τὴν δενδροστοιχίαν, τῆς ὁποίας ἡ λεπτὴ ἄμμος ἔστιλβεν ὡς ἀργυρόκονις ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τῆς σελήνης, εἰσδυούσας διὰ τοῦ φυλλώματος τῶν κασταν̆εῶν. Ὁ οἰκοδεσπότης μου, ὡς ἔλαβε τὸν κόπον νὰ μὲ εἰδοποιήσῃ ὁ ἴδιος τὸ πρωΐ, δὲν ἠρκεῖτο εἰς μόνας τὰς κυνηγετικὰς ἀπολαύσεις, ἀλλ' ἠγάπα καὶ νὰ σκέπτεται· αἱ δὲ ὡριμάσασαι εἰς τὴν μοναξίαν ἰδέαι του εἶχον ἐκ τούτου ἰδιάζον τι ἄρωμα πρωτοτυπίας. Ἀδύνατον μοι ἦτο νὰ συμμερισθῶ αὐτὰς ἀνεπιφυλάκτως, ὡς οὐδ' οὗτος εὗρεν ἀνεπίληπτον τὸν ὁρισμόν μου τῆς ἀριστοκρατίας, περὶ τῆς ὁποίας, προσκληθεὶς ὑπ' αὐτοῦ νὰ εἴπω τὴν γνώμην μου ἐν πάσῃ εἰλικρινείᾳ, ἀπεφάνθην ὅτι τεχνίτης ὢν θαυμάζω αὐτὴν ὡς μεγαλοπρεπὲς ἱστορικὸν ἐρείπιον, τοῦ ὁποίου τὰ συντρίμματα ἀπειλεῖ νὰ παρασύρῃ τὸ ῥεῦμα τῆς ἐποχῆς. Ἡ ἄδολος εἰλικρίνεια καὶ ἡ ἀμοιβαία ἡμῶν συμπάθεια καθίστανε τερπνοτάτην τὴν

1 Ἴδε σελ. 19

συζήτησιν, τὴν ὁποίαν διέκοψεν αἴφνης, ἐνῷ ἐπεστρέφομεν εἰς τὸν πύργον, μέγας θόρυβος εὐθύμων κραυγῶν· μετ' οὐ πολὺ δὲ διεκρίναμεν κάτωθεν τῆς ἀναβάθρας περὶ τοὺς δέκα μεταξὺ τῶν νεωτέρων δαιτυμόνων τοῦ μαρκησίου, ἀμιλλωμένους νὰ πηδήσωσι μέχρι τοῦ ὑπερκειμένου τῆς διπλῆς κλίμακος ἐξώστου ἄνευ τῆς βοηθείας τῶν βαθμίδων. Πλησιάσαντες ἀκόμη ἠδυνήθημεν νὰ διακρίνωμεν καὶ τὸ αἴτιον τῆς παραφόρου ταύτης γυμναστικῆς, ἤτοι λευκὴν ἐπὶ τοῦ ἐξώστου ἐσθῆτα, προϊσταμένην τοῦ πηδητικοῦ ἀγῶνος καὶ μέλλουσαν πιθανῶς ν' ἀπονείμῃ τὸ ἆθλον εἰς τὸν νικητήν. Ἡ νέα γυνὴ (ἂν δὲν ἦτο νέα οὐδεὶς θὰ ἐπήδα τόσον ὑψηλὰ) ἐξέθετεν ἀφόβως τοὺς γυμνοὺς ὤμους της εἰς τὰς ἀκτῖνας τῆς σελήνης καὶ τὴν δρόσον ῥθινοπωρινῆς νυκτός, κύπτουσα ἐπὶ τῶν κιγκλίδων ὅπως ἐπιδείξῃ εἰς τοὺς διαγωνιζομένους ἀντικείμενόν τι δυσδιάκριτον μακρόθεν· ἦτο δὲ τοῦτο χάρτινον σιγαρέτον, λεπτὸν τεχνούργημα τῶν ῥοδοχρόων αὐτῆς ὀνύχων. Τὸ θέαμα τοῦ ἀγῶνος ἦτο χαριέστατον, ἀλλὰ δὲν ἤρεσε, φαίνεται, εἰς τὸν μαρκήσιον, ψιθυρίσαντα μετά τινος εὐδιακρίτου δυσφορίας· «Πάλιν ***ἡ μικρὰ κόμησσα*** !»

Περιττὸν εἶναι ἴσως νὰ προσθέσω ὅτι ἡ ***μικρὰ κόμησσα***, ἦτο αὐτὴ ἡ γαλανόπτερος κυνηγέτις μου, ἥτις μὲ ἀνεγνώρισε κ' ἐκείνη ὡς θέλεις ἰδεῖ. Καθ' ἣν στιγμὴν ἔφθανα μετὰ τοῦ κ. Μαλουὲ τὴν κορυφὴν τῆς κλίμακος, κάτωθεν τῆς ὁποίας ἐξηκολούθουν πηδῶντες οἱ μνηστῆρες, ἡ μικρὰ κόμησσα, συσταλεῖσα ἴσως ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ μαρκησίου καὶ θέλουσα νὰ δώσῃ τέλος εἰς τὸν ἀγῶνα, μ' ἐνεχείρισεν ἀποτόμως τὸ σιγαρέτον λέγουσα· «Τὸ ἆθλον ἀνήκει εἰς τὰ χθεσινά σας πηδήματα, τὰ ὁποῖα οὐδεὶς τῶν κυρίων τούτων ὑπερέβη» καὶ ἔφυγεν ἀμέσως, ἀφοῦ κατώρθωσε διὰ τῆς αὐτῆς φράσεως νὰ προσβάλῃ καιρίως τόν τε νικητὴν καὶ τοὺς νικηθέντας.

Τοῦτο ὑπῆρξε τὸ τελευταῖον ἄξιον λόγου ἐπεισόδιον τῆς ἀξιομνημονεύτου ταύτης ἑσπέρας· εὐθὺς δὲ μετὰ τὸ βίστ, προφασισθεὶς ὀλίγον κάματον ἐζήτησα τὴν ἄδειαν ν' ἀποσυρθῶ καὶ ὡδηγήθην ὑπ' αὐτοῦ τοῦ μαρκησίου εἰς κομψὸν πλησίον τῆς βιβλιοθήκης κοιτῶνα. Ἀλλ' ὁ ἐπὶ πολὺν ἀκόμη ὥραν παραταθεὶς ἦχος τοῦ κλειδοκυμβάλου, τὸ κύλισμα τῶν ἀποσυρομένων ἁμαξῶν καὶ οἱ λοιποὶ θόρυβοι τοῦ πολιτισμοῦ κατέστησαν ἔτι ζωηρότερον τὸν πόθον τοῦ ἀπολωλότος ἐρημητηρίου μου.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ε'.

26 Σεπτεμβρίου.

Τὴν ἐπιοῦσαν ὑπερεχάρην ἀνευρίσκων εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ πύργου τὰ ἐλλείποντα ἱστορικὰ ἔγγραφα, μετακομισθέντα ἐκεῖ ἐκ τῶν ἀρχείων τῆς Μονῆς ὡς πολυτιμότατα εἰς τὴν οἰκογένειαν Μαλουέ. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν ὁ Βιλέλμος Μαλουὲ μεσοῦντος τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος ἐπεσκεύασε τὴν ἐκκλησίαν καί, τῇ συναινέσει τῶν τεσσάρων αὐτοῦ υἱῶν Οὔγου, Φούλκωνος, Ἰωάννου καὶ Θωμᾶ, ἐθεμελίωσε Μονὴν Βενεδικτίνων, παραχωρήσας αὐτοῖς, ὅπως δέωνται ὑπὲρ σωτηρίας τῆς ψυχῆς του δικαίωμα δεκάτης ἐπὶ τῶν προϊόντων τῆς γῆς, τὸ ἥμισυ τοῦ ἐρίου τῶν προβάτων, κηρίον ἐκ τῶν κυψελῶν τοῦ ὄρους Ἁγ. Μιχαήλ, καὶ ἔπειτα τὸν ῥύακα, τὸν ἐρετκῶνα, τὸ δάσος καὶ τὸν μύλον, ὅστις περιγράφεται εἰς βαρβαρολατινικὴν διάλεκτον οἷος περίπου εἶναι καὶ σήμερον.

Ὁ χάρτης τῆς ἱδρύσεως ἀνάγεται εἰς τὸ σωτήριον ἔτος 1145, ἐξ ἄλλων δὲ μεταγενεστέρων προκύπτει ὅτι ἡ Μονὴ τοῦ Ῥοζὲλ ἐπροβιβάσθη κατὰ τὸν ιγ' αἰῶνα εἰς εἶδος πατριαρχείου, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξηρτῶντο τὰ ἀπανταχοῦ τῆς Νορμανδίας μοναστήρια Βενεδικτίνων· κατ' ἔτος δὲ συνήρχετο ἐκεῖ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ἀρχιμανδρίτου γενικὴ συνέλευσις πάντων τῶν ἡγουμένων τῆς ἐπαρχίας. Εἰς τὰ συνέδρια ταῦτα ἐκανονίζετο μετὰ πολλῆς αὐστηρότητος καὶ ἀκριβείας, ὡς καταφαίνεται ἐκ τῶν πρακτικῶν, ἡ πειθαρχία καὶ ἡ σωματικὴ καὶ πνευματικὴ δίαιτα πάντων τῶν Νορμανδῶν βενεδικτίνων. Ἡ Μονή μου ἦτο λοιπὸν ἡ πρώτη τῆς μεγάλης ταύτης ἐπαρχίας, ἀνήκουσα εἰς τὸ ἐπισημότατον καὶ διὰ τῶν μεγίστων εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἐκδουλεύσεων δοξασθὲν τάγμα. πάντων δὲ τούτων εἶχον ἤδη προχείρους τὰς ἀποδείξεις, ὑπεραρκούσας ὅπως πείσωσι τὸν κ. ὑπουργόν, ὅτι ἦτο κατὰ πάντα ἀξία νὰ συμπεριληφθῇ εἰς τὴν τάξιν τῶν ἱστορικῶν μνημείων.

Τὸ ἔργον μου ἐν τούτοις δὲν προυχώρει μεθ' ὅσης ἐπεθύμουν ταχύτητος· καθότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ βιβλιοθήκη περιέχει πλὴν τῶν μοναστηριακῶν ἐγγράφων πλεῖστα ἄλλα ἀπασχολοῦντά με περίεργα βιβλία, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ πνέων ἐν τῷ πύργῳ κοσμικὸς ἀνεμοστρόβιλος διακόπτει πολλάκις τὴν ἡσυχίαν μου, τοῦτο δὲ πράττουσι πολλάκις ἐν πληρεστάτῃ ἀγνοίᾳ καὶ οἱ ἀγαθοὶ οἰκοδεσπόται. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ κόσμου οὐδεμίαν ἔχοντες σαφῆ ἰδέαν τῆς ἐπιμόνου ἐνασχολήσεως, εἰς ἣν μόνην ἁρμόζει τὸ ὄνομα ἐργασία, νομίζουσι μίαν ἢ δύο ὥρας ἀναστροφῆς μετὰ βιβλίων τὸν ἀνώτατον ὅρον πνευματικοῦ κόπου, ὃν δύναται νὰ ὑπομείνῃ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἡμερονυκτίου. — « Ἔσο ἐλεύθερος, ἀνάβα εἰς τὸ ἐρημητήριόν σου νὰ ἐργασθῇς ἐν ἡσυχίᾳ » μοὶ λέγει πᾶσαν πρωΐαν ὁ κ. Μαλουέ. Μετὰ μίαν ὅμως ὥραν ἰδοὺ αὐτὸς κράζων — «Λοιπόν, ἐργαζόμεθα ; — Μάλιστα, τώρα ἤρχισα — «Τί λέγεις ; ἐργάζεσαι ἀπὸ δύο σχεδὸν ὡρῶν. Κάμε ὅ,τι θέλεις, ἀλλὰ πρόσεχε τὴν ὑγείαν σου. Ἡ σύζυγός μου εἶναι κάτω, ἀφοῦ τελειώσῃς ἐλπίζει νὰ σὲ ἴδῃ.» Ταῦτα εἰπὼν ἀναχωρεῖ εἰς τὸ κυνήγιον ἢ εἰς ἐκδρομὴν διὰ λέμβου, ἐγὼ δὲ ἐνοχλούμενος ὑπὸ τῆς ἰδέας ὅτι μὲ περιμένουσι καὶ βλέπων, ὅτι ἡ πρωΐα ἐχάθη, μεταβαίνω μετ' ὀλίγον εἰς ἐντάμωσιν τῆς κυρίας Μαλουέ, ἣν εὑρίσκω πραγματευομένην σπουδαῖα ζητήματα μετὰ τοῦ ἐφημερίου ἢ τοῦ ἀρχιμαγείρου. Μὲ περισπᾷ, τὴν ἐνοχλῶ, καὶ ἀμφότεροι προσπαθοῦμεν νὰ κρύψωμεν ὑπὸ ἠδὺ μειδίαμα τὴν ἀμοιβαίαν στενοχωρίαν.

Τὸ πρωὶ ἐξέρχομαι ἔφιππος μετὰ τοῦ μαρκησίου, ὅπως ἔχω εὔσχημον πρόφασιν νὰ παραιτηθῶ τῆς μετὰ τὸ πρόγευμα θορυβώδους ἱπποδρομίας, τὸ δὲ ἑσπέρας παίζω βίστ ἢ διαλέγομαι μετὰ τῶν κυριῶν, τὰς ὁποίας προσπαθῶ νὰ πείσω ὅτι, καίτοι ὠκύπους, δὲν εἶμαι ἀγριάνθρωπος· καθότι ἀποστρέφομαι πᾶσαν ἐπίδειξιν πρωτοτυπίας, νομίζων μάλιστα ὅτι ἡ ὑπερβολὴ σοβαρότητος καὶ ἀκαμψίας ἐνώπιον τῶν γυναικῶν εἶναι ἀνάρμοστος εἰς τοὺς ἐξόχους καὶ γελοία εἰς τοὺς μικροὺς τεχνίτας.

Πλὴν τῶν φιλοξενουμένων ὑπὸ τοῦ μαρκησίου, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς εἶναι πάντοτε μέγας κατὰ τὴν ὥραν ταύτην τοῦ ἔτους, συνέρχονται συνήθως εἰς τὸν πύργον καί τινες τῶν περιχώρων οἰκογένειαι. Αἱ καθημεριναὶ αὗται συναναστροφαὶ ἔχουσι] πρὸ πάντων σκοπὸν τὴν διασκέδασιν τῆς μονογενοῦς θυγατρὸς τοῦ κ. Μαλουέ, διερχομένης οἰκογενειακῶς τὸ φθινόπωρον εἰς τὴν ἔπαυλιν. Ἡ κυρία αὕτη ἔχει καλλονὴν ἀγάλματος, διασκεδάζει μετ' ἀξιοπρεπείας βασιλίσσης καὶ κοινωνεῖ μετὰ τῶν θνητῶν διὰ λακωνικῶν φράσεων προφερομένων ταπεινῇ φωνῇ. Πρὸ δώδεκα ἐτῶν ἐνυμφεύθη Ἄγγλον διπλωμάτην, τὸν λόρδον Α**, οὐχ ἧττον αὐτῆς ὡραῖον καὶ ἀτάραχον πλάσμα, ἀποτεῖνον εἰς αὐτὴν ἐκ διαλειμμάτων ἀγγλικὸν μονοσύλλαβον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀποκρίνεται αὕτη διὰ γαλλικοῦ μονοσυλλάβου· τρεῖς ἐν τούτοις μικροὶ λόρδοι ἀποδεικνύουσιν ὅτι αἱ μεταξὺ τῶν δύο ἐθνῶν σχέσεις δὲν εἶναι ὅσον φαίνονται ψυχραί.

Ἕτερον ὄχι ὀλιγώτερον ἀξιοπερίεργον ἀνδρόγυνον εἶναι τὸ καθ' ἑκάστην ἐρχόμενον ἐκ γειτονικοῦ πύργου. Ὁ σύζυγος κ. Βρεϋλλῆς εἶναι ἀρχαῖος σωματοφύλαξ τοῦ βασιλέως Καρόλου καὶ παιδικὸς φίλος τοῦ μαρκησίου, ἔχων τὸ περίεργον ἰδίωμα νὰ τονίζῃ ἑκάστην πάσης λέξεως συλλαβήν, ὁμιλῶν μετὰ βραδύτητος, ἥτις φαίνεται εἰς τοὺς ἀκροατὰς αὐτοῦ ἐξ ἐπιτηδεύσεως προερχομένη. Κατὰ τὰ λοιπὰ θὰ ἦτο ὄντως ἀξιάγαστος εὐπατρίδης, ἂν δὲν ἐβασανίζετο ἀκαταπαύστως ὑπὸ ἀκοιμήτου ζηλοτυπίας, καταβάλλων ὑπεραν θρώπους καὶ ὅλως ματαίας προσπαθείας, ὅπως ἀποκρύψῃ τὴν ἀγωνίαν του, ἅμα πλησιάσῃ ἀνὴρ τὴν κυρίαν Βρεϋλλῆ, νέαν καὶ εὐειδεστάτην γυναῖκα τὴν ὁποίαν ἔκαμε τὴν ἀνοησίαν νὰ συζευχθῇ σχεδὸν ἑξηκοντούτης.

— Ἰδοὺ ὁ κ. Βρεϋλλῆς, μοὶ εἶπεν ὁ μαρκήσιος παρουσιάζων μοι τὸ ζωηρὸν καὶ εὐερέθιστον γερόντιον, εἶναι ὁ καλλίτερός μου φίλος καὶ θὰ γείνῃ βεβαίως καὶ ἰδικός σου, ἐπιφυλαττόμενος ὅμως νὰ σὲ σράξῃ, ἂν ἐργολαβήσῃς μὲ τὴν γυναῖκα του.

— Διατί νὰ μὲ παρουσιάζῃς εἰς τὸν κύριον ὡς Νορμανδὸν Ὀθέλλον ; ἀπεκρίθη ὁ κ. Βρεϋλλῆς, τονίζων τὰς λέξεις κατὰ τὴν συνήθειάν του καὶ μάτην προσπαθῶν νὰ μειδιάσῃ. Ὁ κύριος δύναται βεβαίως... ἔχει πλήρη ἄδειαν... νὰ συναναστραφῇ μετὰ τῆς συζύγου μου... ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ πρέποντος καὶ θεμιτοῦ... Ἀλλ' ἰδοὺ ἡ κυρία Βρεϋλλῆ, εἰς ἣν ἔχω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς παρουσιάσω.

Ἐκπλαγεὶς ὀπωσοῦν ἐκ τοῦ ἀλλοκότου ὅρους τῆς παρουσιάσεως καὶ ἑρμηνεύων κατὰ γράμμα τὴν δοθεῖσάν μοι ***πλήρη ἄδειαν***, ἔσπευσα νὰ χρησιμοποιήσω τὴν ἄδειαν ταύτην, καθίσας παρὰ τῇ κυρίᾳ Βρεϋλλῆ καὶ περιποιούμενος αὐτὴν ***ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ πρέποντος καὶ θεμιτοῦ***. Ἀλλ' ὁ σύζυγος κατεσκόπευεν ἡμᾶς μακρόθεν δι' ὀφθαλμῶν σπινθηροβόλων, ἐκάγχαζε θορυβωδῶς, ἐμόρφαζεν ἀλλοκότως καὶ ἐξήρθρωνε τοὺς δακτύλους του μετὰ κροταλισμοῦ ἀπαισίου, μέχρις οὗ ὁ κ. Μαλουὲ ἔτρεξε νὰ μὲ ἀπομακρύνῃ ἐκεῖθεν, προσφέρων μοι χαρτίον βίστ καὶ ψιθυρίζων εἰς τὸ ὠτίον μου : — Τί ἰδέα σ' ἦλθε ; Δὲν βλέπεις τὴν κατάστασιν τοῦ δυστυχοῦς Βρεϋλλῆ; Ὅσα σ' εἶπα περὶ τῆς ζηλείας του ἦσαν σπουδαῖα· αὕτη εἶναι ἡ μόνη ἀδυναμία τοῦ ἀξιολόγου τούτου ἀνθρώπου, τὴν ὁποίαν πάντες σεβόμεθα ἀπέχοντες νὰ πλησιάσωμεν τὴν γυναῖκά του. Κάμε καὶ σὺ τὸ ἴδιον, σὲ παρακαλῶ.

[Ἕπεται συνέχεια]

ΡΩΜΗ[1]

Ἡ Ῥώμη ἔχει τοῦτο τὸ μοναδικὸν πλεονέκτημα, ὅτι ἐν αὐτῇ ὑπάρχει τὸ ἀρχαιότατον σῳζόμενον μνημόνευμα τῶν πρώτων χρόνων τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ νέα θρησκεία, πτωχὴ καὶ διωκομένη, οὐδαμῶς ἐσκέπτετο νὰ κατασκευάσῃ δι' ἑαυτὴν οἰκοδομήματα μεγαλοπρεπῆ, ἐξ ἐκείνων ἅτινα εἶναι προωρισμένα εἰς βίον αἰώνων. Ἄλλως δὲ καὶ ἡ ἁπλότης τῆς τότε λατρείας δὲν προσεφέρετο πρὸς τοιαύτας πολυτελείας. «Δὲν ἔχομεν οὔτε βωμοὺς οὔτε ναούς», ἔλεγεν εἷς ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ἀπολογητῶν, ὁ Μινούκιος Φῆλιξ. Συνήρχοντο οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ εἰς οἰκίας ἰδιωτικὰς καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἄλλοτε εἰς ἄλλην διὰ τὸν φόβον τῶν ἐχθρῶν των, καὶ ἂν βραδύτερον, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀλεξάνδρου Σευήρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, ἱδρυσάν τινα προσευκτήρια, θὰ ἦσαν βεβαίως ταῦτα ἁπλούστατα καὶ λιτότατα, ὡς ἐμπρέπει εἰς θρήσκευμα, ὅπερ ἦτο ἀνεκτὸν μόνον καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ ἑλκύῃ πρὸς ἑαυτὸ τῆς δημοσίας ἀρχῆς τὴν προσοχήν. Τὰ προσευκτήρια ὅμως ταῦτα κατεστράφησαν πάντα ὑπὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ. Ἀλλ' ἔπρεπε νὰ θάπτωσι τοὺς νεκρούς των καὶ ἤθελον νὰ τοὺς θάπτωσι μετὰ τῶν ἀδελφῶν των, ἔπρεπεν ἡ κοινότης νὰ ὑπάρχῃ ἡνωμένη καὶ μετὰ θάνατον ὅπως ἦτο καὶ ἐν τῇ ζωῇ. Αὕτη εἶναι ἡ πρώτη ἀρχὴ τῶν Κατακομβῶν. Πότε πρῶτον ἤρχισαν νὰ κάμνωσι χρῆσιν τῶν τοιούτων ὑπογείων τάφων ; Τινὲς ἐξ αὐτῶν φαίνεται ὅτι ἀνέρχονται εἰς τὸν δεύτερον αἰῶνα, πολλοὶ ἀνήκουσι βεβαίως εἰς τὸν τρίτον. Ὁ Ῥόσσης ἀνεκάλυψεν ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τοῦ Καλλίστου τοὺς τάφους τῶν παπῶν τοῦ τρίτου αἰῶνος καὶ εἶναι συγκινητικὴ ἡ ἁπλότης τῶν τάφων τούτων. Τὰ σώματα καλύπτει ἁπλοῦς καὶ ἀπέριττος λίθος, ἡ δὲ ἐπιτάφιος ἐπιγραφὴ οὔτε ἐγκώμια περιέχει οὔτε λύπην ἐκφράζει, ἀναγινώσκονται μόνον αἱ λέξεις : ***Ἀντέρως ἐπίσκοπος, Εὐτυχιανὸς ἐπίσκοπος***. Ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Φαβιανοῦ μεταγενεστέρα χεὶρ προσέθηκε τὴν λέξιν ***μάρτυς***. Ἡ ἁπλότης αὕτη κάμνει ἀλλόκοτον ἀντίθεσιν πρὸς τὰ τόσα μεγαλοδάπανα μνημεῖα τῶν νεωτέρων παπῶν, τὰ ὁποῖα θαυμάζονται ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Ῥώμης.

Πρέπει τις νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς Κατακόμβας. Εἶναι

[1] Ἴδε σελ. 22.

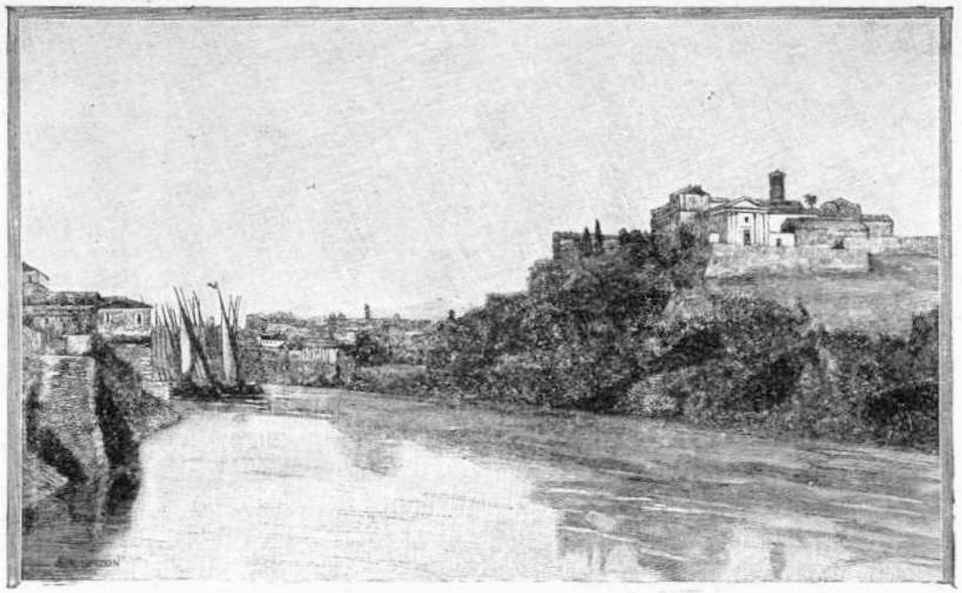

ΤΟ ΑΒΕΝΤΙΝΟΝ

ἀληθὲς ὅτι ὁ περίπατος οὗτος δὲν εἶναι καθ' ὅλου τερπνὸς καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως δὲν φαίνεται καὶ πολὺ διδακτικός. Πλὴν δὲ τούτου ταχέως ἀποκάμνει τις διατρέχων τὰς ὑπογείους ἐκείνας στοάς, ὧν οἱ τοῖχοι ἔχουσιν ὠρυγμένας παραλλήλους νύμφας ἢ κοιλότητας ὁμοίας πρὸς ὑπερτεθειμένας σειρὰς συρταρίων, ἐντὸς τῶν ὁποίων νυμφῶν εἰσήγοντο τὰ πτώματα. Ἔπειτα, μετὰ κόπου ὑπομένει τις ἐπὶ πολὺ τὴν ὑγρὰν τοῦ ὑπογείου ψυχρίαν καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἀναδιδομένην ἀηδῆ ὀσμήν. Ἀλλ' ἂν τις κατορθώσῃ νὰ ὑπερνικήσῃ τὴν χαλεπὴν ἐκείνην ἐντύπωσιν καὶ προσαναγκάσῃ ἑαυτὸν εἰς ἀκριβῆ καὶ ἐκ τοῦ πλησίον ἐξέτασιν, βλέπει τότε ὅτι οἱ μακροὶ ἐκεῖνοι καὶ μονότονοι διάδρομοι ἔχουσι πολλὰ νὰ μᾶς διδάξωσι. Καὶ πρῶτον μὲν ἡ ἀμετρία των αὐτή, ἥτις μᾶς φαίνεται τόσον καταπονητική, μᾶς δίδει τὴν ἔννοιαν τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν πιστῶν κατὰ τὸν τρίτον αἰῶνα. Πιθανὸν εἶναι ὅτι ἕκαστον κοιμητήριον συνέκειτο ἀρχῆθεν ἐκ μιᾶς μόνον κρύπτης ὀλίγης ἐκτάσεως, τὴν ὁποίαν κρύπτην χριστιανός τις πλουσιώτερος τῶν ἄλλων ὤρυττεν ὑπογείως πρὸς ἰδίαν ταφὴν ὑπὸ γήπεδον ἀνῆκον εἰς αὐτόν. Ὅπως δὲ παρὰ τοῖς ἐθνικοῖς ἦτο συνήθεια νὰ παρέχωσι τόπον ἐν τοῖς νεκρικοῖς αὐτῶν μνημείοις εἰς τοὺς μάλιστα ἀγαπητοὺς ἐκ τῶν φίλων των καὶ εἰς τοὺς πιστοτάτους τῶν ἀπελευθέρων των, εἶναι πιθανὸν ὅτι καὶ ὁ χριστιανισμὸς ἔκαμνε τὸ αὐτὸ πρὸς τοὺς ὁμοθρήσκους του. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἀριθμὸς τῶν οὕτω θαπτομένων ηὔξανε διηνεκῶς, ἐχρειάσθη νὰ συμπυκνωθῶσιν οἱ τάφοι, ἔπειτα δὲ ἡ κρύπτη νὰ εὐρυνθῇ. Προσέθηκαν κατὰ πρῶτον κρύπτας παραλλήλους, ἔπειτα, ὅταν καὶ αὐταὶ ἐπληρώθησαν, ὤρυξαν τὸ ἔδαφος κατωτέρω, οὕτω δὲ ἐσχηματίσθησαν πλείονες σειραὶ ἢ πλείονα πατώματα ἐνταριάσεων. Ὅταν τις διατρέχῃ τὸν λαβύρινθον ἐκεῖνον τῶν στοῶν, αἱ ὁποῖαι διασταυροῦνται καὶ συμπλέκονται, ὅταν καταβαίνῃ τὰς στενὰς κλίμακας, αἱ ὁποῖαι ἄγουσιν ἀπὸ τὸ ἓν πάτωμα εἰς τὸ ἄλλο καὶ βλέπῃ πόσος κόπος ἐχρειάσθη διὰ νὰ μὴ ἀρεθῇ οὐδ' ἐλάχιστον μέρος τοῦ χώρου ἀργὸν καὶ ἀκατάληπτον, ἔχει τότε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του καταπληκτικὴν εἰκόνα τῆς ταχύτητος, μεθ' ἧς διεδόθη ἡ νέα θρησκεία.

Αἱ κατακόμβαι καὶ ἄλλα σπουδαιότερα διδάσκουσιν, ἂν ἔχωμεν τὴν ὑπομονὴν ἐκ τοῦ πλησίον νὰ ἐξετάσωμεν τοὺς τάφους. Ἂς ῥίψωμεν τὸ βλέμμα ἐπὶ τῶν κεχαραγμένων ἐπιγραφῶν, ὅσας δὲν ἐξήλειψεν ἐξ ὁλοκλήρου ὁ χρόνος. Ἀποτελοῦνται συνήθως ἐξ ἑνὸς στίχου ἢ δύο· τὸ ὄνομα τοῦ ἀποθανόντος, ἡ ἡλικία του καὶ πότε ἀπέθανε, διὰ νὰ ἔρχωνται οἱ πιστοὶ κατὰ τὴν ἐπέτειον ἡμέραν τοῦ θανάτου του νὰ προσεύχωνται, τίποτε ἄλλο. Ἦτο ἄρα δοῦλος ἢ ἐλεύθερος, πλούσιος ἢ πένης, ἄρχων ἢ ἁπλοῦς πολίτης; Πρὸς τί αἱ διακρίσεις αὗται τῆς ἐπιγείου ζωῆς ὅταν μέλλῃ τις νὰ προσέλθῃ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου; Δὲν θὰ εὑρήτε ἐδῶ οὔτε τὰς ἐκδηλώσεις ἐκείνας τῆς στοργῆς, δι' ὧν συνήθως πληροῦνται αἱ ἐπιτύμβιοι ἐπιγραφαί. Ἡ μόνη ἐξαίρεσις εἶναι ὅτι ἐνίοτε μήτηρ τις μὴ δυναμένη νὰ κατάσχῃ τὴν ὀδύνην ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ τέκνου της, μᾶς λέγει ὅτι ἦτο «γλυκεῖα ψυχὴ καὶ ἀθῶα». Προσετίθετο πολλάκις καὶ σύμβολόν τι ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ὑπενθυμίζον εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν κοινὴν αὐτῶν πίστιν· ἡ ἄγκυρα, ὁ ἰχθύς, ἡ περιστερά, καὶ εὐσεβές τι ῥητόν, δι' οὗ βραχύτατα ἐκδηλοῦνται αἱ εὐχαὶ τῶν ἐπιζώντων· «Δῴη αὐτῷ ἀνάψυξιν ὁ Θεός!» ἢ «Εἰρήνη σοι!» Ἀλλὰ πόσα δὲν ἐκφράζει ἡ ἁπλότης αὕτη, ἡ καταπνιγομένη ὀδύνη, ἡ πίστις ἡ ἐκδηλουμένη ἄνευ ἐκφράσεων! Οἱ τάφοι οὗτοι ὑπὲρ πᾶν ἄλλο μᾶς θέτουσιν εἰς ἄμεσον συγκοινωνίαν πρὸς τὸν πρωτόγονον Χριστιανισμόν.

Τινὲς ἐκ τῶν τάφων ἐκείνων ἔχουσιν ἀκόμη ζωγραφίας, ἃς ὁ χρόνος ἔβλαψεν οὐκ ὀλίγον. Τὰς ζωγραφίας ταύτας εἶναι ἄξιον νὰ μελετήσῃ τις ἐπιμελῶς διότι εἶναι αἱ πρῶται ἀρχαὶ τῆς χριστιανικῆς τέχνης, ἥτις βλέπομεν ὅτι ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας

ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΕΚ ΤΗΣ ΠΕΡΑΝ ΤΟΥ ΤΙΒΕΡΕΩΣ ΧΩΡΑΣ

ἔθηκε τὸ ζήτημα, ὅπερ ἔδωκεν ὁριστικὴν ῥοπὴν εἰς τὰς τύχας της. Μέχρι τίνος βαθμοῦ θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπωφεληθῇ τὴν ἀρχαίαν τέχνην; ἔπρεπε νὰ εὕρῃ διὰ τὰ νέα της δόγματα νέας παραστάσεις; ἢ θὰ ἠδύνατο ἀρόβως καὶ ἐλευθέρως νὰ δανεισθῇ ὅ,τι εἰς αὐτὴν ἐχρειάζετο ἀπὸ τῶν καλλιτεχνῶν τοῦ παρελθόντος;; Ὡς πρὸς τὴν λεγομένην κοσμητικὴν ζωγραφίαν οἱ χριστιανοὶ δὲν εἶχον νὰ διστάσωσι, δὲν ἔβλεπον τί τὸ κακὸν εἰς τὸ νὰ κοσμῶσι τοὺς τοίχους διὰ κομψῶν ἀραβουργημάτων καὶ νὰ ῥίπτωσιν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ φανταστικὰ πτηνὰ ἢ πτερωτοὺς δαίμονας ἐν τῷ μέσῳ ἀνθοπλέκτων στεφάνων. Οὕτω δὲ ἀναπαρήγαγον ἀμετάβλητα τῆς παλαιᾶς τέχνης τὰ ὑποδείγματα καὶ διὰ τοῦτο ἀνευρίσκομεν τώρα εἰς τοὺς κευθμῶνας τῶν νεκρῶν χαριέστατα ὀροφῶν ποικίλματα, τὰ ὁποῖα ὑπενθυμίζουσιν εἰς τὸν περιηγητὴν τὰ ὀροφώματα τῆς Πομπηΐας. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα καθίστατο δυσχερέστερον ὅταν οἱ Χριστιανοὶ ἤθελον νὰ φιλοτεχνήσωσιν ὄχι πλέον κοσμήματα καὶ ποικίλματα, ἀλλ' εἰκόνας ἀληθεῖς, τὴν δὲ δυσχέρειαν ταύτην ἐλέγχει ἡ συνήθεια ἣν ἔλαβον τοῦ νὰ ἀπεικάζωσι πάντοτε τὰ αὐτὰ θέματα. Τινὰ ἐκ τῶν θεμάτων τούτων παρεῖχεν εἰς αὐτοὺς ἡ Παλαιὰ Διαθήκη καὶ ταῦτα ἐξηκολούθουν διηνεκῶς νὰ ἀναπαριστῶσι κατὰ τὴν αὐτὴν πάντοτε τεχνοτροπίαν· τὸν Μωϋσῆν ἐξάγοντα ὕδωρ ἐκ τῆς πέτρας, τοὺς τρεῖς Ἑβραίους ἐν τῇ καμίνῳ, ὧν τὸ παράδειγμα ἦτο παρότρυνσις εἰς τὸ μαρτύριον, τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰωνᾶ ἐξερχομένου ἀβλαβοῦς ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ κήτους, ἥτις ἐθεωρεῖτο ὑποτύπωσις τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως. Τὴν τυπικότητα ταύτην τῆς παραστάσεως δὲν παρεῖχον αἱ Ἱστορίαι τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ διὰ τοῦτο οἱ χριστιανοὶ τεχνῖται ἠναγκάζοντο νὰ προσφεύγωσι πρὸς ἀπεικόνισιν αὐτῶν εἰς ἀπομίμησιν τῆς ἀρχαιότητος· οὕτω βλέπομεν ὅτι παρίστανον τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ὑπὸ τὴν μορφὴν ποιμένος φέροντος πρόβατον ἐπὶ τῶν ὤμων ἢ ὡς Ὀρφέα προσελκύοντα πρὸς ἑαυτὸν διὰ τοῦ ᾄσματός του τὰ ζῷα. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι οἱ ζωγράφοι ἐκεῖνοι ἐπέφερον μεταβολάς τινας εἰς τὰ παλαιὰ πρότυπα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ καταστήσωσιν αὐτὸν ἁρμοδιώτερον εἰς ἔκφρασιν τῆς ἐννοίας, ἣν ἤθελον, ἀλλ' εἶναι ὁπωσδήποτε ἀναντίρρητον ὅτι τὰ κύρια στοιχεῖα τῆς παραστάσεως παρέλαβον παρὰ τῶν ἀρχαίων τεχνιτῶν. Καὶ ἰδοὺ λοιπὸν ὅτι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἡ χριστιανικὴ τέχνη εὑρέθη ἐν τῇ ὁδῷ, ἣν ἔμελλε καὶ εἰς τὸ ἑξῆς νὰ πορευθῇ· θὰ ἐμπνέηται πάντοτε ὑπὸ τῆς ἀρχαίας τέχνης, ταύτην ὅμως θὰ προσπαθῇ νὰ προσαρμόζῃ πρὸς τὰ χριστιανικὰ δόγματα. Τὴν τεχνικὴν ταύτην οἰκονομίαν βλέπομεν κατὰ τὰς πρώτας σκοτεινὰς ἀρχάς της ἐν ταῖς κατακόμβαις καὶ κατὰ τὴν ἀκροτάτην αὐτῆς τελείωσιν ἐν τῷ Βατικανῷ καὶ χωρὶς νὰ ἐξέλθωμεν ἐκ τῆς Ῥώμης δυνάμεθα νὰ παρακολουθ-

θήσωμεν πᾶσαν αὐτῆς τὴν ἐξέλιξιν καὶ τὴν πρόοδον.

Ἐν Ῥώμῃ ὡσαύτως ἐκτίσθησαν αἱ πρῶται μετὰ τὸν προσηλυτισμὸν τοῦ Κωνσταντίνου ἐκκλησίαι καὶ μόνον ἐν Ῥώμῃ μᾶς ἐσώθησαν τὰ παλαιότατα μνημεῖα τοῦ νικηφόρου χριστιανισμοῦ. Κακῶς ὅμως ἐξεφράσθην λέγων ὅτι μᾶς ἐσώθησαν, διότι ἔχομεν μᾶλλον τὴν ἀνάμνησιν ἢ τὸ πρᾶγμα. Ὑπάρχουσι καὶ τώρα ἐκκλησίαι τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, τοῦ Λατερανοῦ, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἐκεῖναι ἃς ἔκτισεν ὁ Κωνσταντῖνος, τοσάκις δὲ ἐπεσκευάσθησαν καὶ ἀνεκτίσθησαν, ὥστε σήμερον οὐδὲν ἄλλο ἔχουσι τηρήσει ἐκ τοῦ παρελθόντος εἰμὴ τὸ ὄνομα. Εἶναι βεβαίως λυπηρὸν τοῦτο καὶ αἰσθάνονται οἱ φιλάρχαιοι ἀγανάκτησιν ἐναντίον τῶν παπῶν οἵτινες τόσους κατέβαλον κόπους καὶ τόσα χρήματα ἐδαπάνησαν διὰ νὰ ἐξαφανίσωσι τὰ σεπτὰ ἐκεῖνα μνημεῖα. Καὶ ὅμως ἐκεῖνοι δὲν εἶχον συνείδησιν τοῦ κακοῦ τὸ ὁποῖον ἔπραττον, τοὐναντίον μάλιστα ἐν ἀναμνηστικαῖς ἐπιγραφαῖς κομπαστικῶς ἀναγράφουσι τὰ τοιαῦτα κατορθώματα. Καὶ τώρα δὲ ἀκόμη οἱ ἀρχαιολογικοὶ οὗτοι πόθοι δὲν εἶναι εἰς πάντας ἐν Ῥώμῃ καταληπτοί. Ὁ Πίος ὁ ἕνατος ἐπεκάλυψε διὰ στιλπνῶν χρυσωμάτων τὴν ἀρχαίαν Λαβεριανὴν βασιλικὴν (Ἁγίαν Μαρίαν Μείζονα) καὶ νῦν ὅτε γράφω περατοῦται ἡ ἐπισκευὴ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Λατερανοῦ, ὅπου ἤδη τόσον ὀλίγα πράγματα ἐσώζοντο ἐκ τοῦ παρελθόντος. Ὁριστικῶς λοιπὸν τὰς βασιλικὰς τοῦ Κωνσταντίνου δὲν τὰς ἔχομεν. Ἀλλ' οὐδὲν ἧττον πολὺ ἀκόμη ἐνέχει τὸ ἐνδιαφέρον ἡ μελέτη τῶν φερουσῶν τὰ παλαιὰ ὀνόματα, σπάνιον δὲ πρᾶγμα εἶναι, ὅταν ἐπιμελῶς τὰς ἐπισκεπτώμεθα, νὰ μὴ ἔχωσί τι πολύτιμον δίδαγμα νὰ μᾶς διδάξωσιν. Ἂς λάβωμεν ὡς παράδειγμα τὴν Ἁγίαν Ἀγνὴν *ἔξω τῶν τειχῶν*, μίαν ἐκ τῶν περιεργοτάτων. Ἡ βασιλικὴ αὕτη εὑρίσκεται ἐντὸς ὑπογείου, εἰς ὃ κατέρχεσαι διὰ πλατείας κλίμακος τεσσαράκοντα πέντε βαθμίδων, κάτω τῶν ὁποίων ἐκπλήττεσαι εὑρίσκων ἐκκλησίαν, ἧς αἱ τρεῖς στοαὶ ὑποβαστάζονται ὑπὸ ἀρχαίων στύλων. Προφανῶς ἡ ἐκκλησία αὕτη κατέχει τὸν χῶρον ἑνὸς ἐκ τῶν παλαιῶν ἐκείνων προσευκτηρίων, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἱδρυμένα ἐν ταῖς κατακόμβαις πλησίον τοῦ τάφου, ὅπου μάρτυς τις εἶχε ταφῇ. Ἡ Ἁγία Ἀγνὴ λοιπὸν μᾶς μεταφέρει εἰς τοὺς πρώτους χρόνους, καθ' οὓς ἤρχισαν οἱ χριστιανοὶ νὰ προσκυνῶσι τοὺς ἁγίους. Ὁ Ἅγιος Λαυρέντιος, ὅστις θὰ εἶναι τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, ἔχει ἀλλοίαν κατά τι τὴν κατασκευήν· ἡ ἐκκλησία ἀντὶ νὰ καταβαίνῃ εἰς τὰ βάθη τῶν κατακομβῶν, ὅπως ἡ Ἁγία Ἀγνή, βαίνει ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἡ ἁγία τράπεζα εἶναι ἱδρυμένη ἀκριβῶς ὑπεράνω τοῦ τάφου τῶν μαρτύρων, ὅστις διακρίνεται δι' ἑνὸς ἀνοίγματος καὶ πρὸς ὃν μία κλίμαξ ἄγει τοὺς ἐπισκέπτας. Τοιοῦτοι δὲ τάφοι μαρτύρων περιέχοντες ἅγια λείψανα εὑρίσκονται εἰς πάσας σχεδὸν τῆς Ῥώμης τὰς παλαιὰς ἐκκλησίας. Αἱ ἐκκλησίαι αὗται, μὲ ὅλας τὰς μεταποιήσεις καὶ τοὺς ἀκρωτηριασμούς, οὓς ὑπέστησαν, ἐτήρησαν οὐδὲν ἧττον ἴχνη τινὰ τοῦ παρελθόντος, εἰς τρόπον ὥστε λαμβάνων τις ἀπὸ ἑκάστης ἐξ αὐτῶν ὅ,τι ἀκουσίως ἀφῆκαν ἀνέπαφον οἱ μεταποιήσαντες καὶ συναρθρώνων αὐτά, δύναται νὰ ἀναπαραστήσῃ εὐχερῶς μίαν ἐκκλησίαν παλαιὰν ὁποία ἦτο ὅτε ἐκτίσθη. Ἂς φαντασθῶμεν μίαν μεγάλην τετραγωνικὴν αὐλὴν ἢ προαύλιον μὲ στοὰς κατὰ τὰς τέσσαρας πλευράς της, ὅπως ὑπάρχει μία ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Κλήμεντος, μὲ κρήνην ἐν τῷ μέσῳ. Ἡ αὐλὴ αὕτη εἶναι τὸ *Ἄτριον*, ὅπερ κεῖται πρὸ τοῦ κυρίου οἰκοδομήματος καὶ ἀπομονώνει αὐτὸ ἀπὸ τοῦ θορύβου τῆς ὁδοῦ. Εἰς τὸ βάθος τοῦ ἀτρίου ὑψοῦται τὸ μέτωπον, ἁπλοῦν, γυμνόν, μὲ τρεῖς θύρας. Ἂν καὶ ὁ χριστιανισμὸς δὲν εἶχε πλέον τίποτε νὰ φοβηθῇ, ἐτήρησεν ὅμως ἐκ τῶν παλαιῶν ἡμερῶν τὴν συνήθειαν τοῦ νὰ ἀποφεύγῃ τὴν ἐξωτερικὴν πολυτέλειαν, ἥτις θὰ ἠδύνατο ἄλλοτε νὰ ἐφελκύσῃ ἐπ' αὐτὸν τῶν διωκτῶν του τὴν ἀπηνῆ ὀργήν. Τὸ ἐσωτερικὸν εἶναι εὐρεῖα αἴθουσα διῃρημένη συνήθως εἰς τρεῖς στοὰς ἢ ἐπιμήκεις χώρους διὰ σειρῶν μαρμαρίνων στύλων, οἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐλαμβάνοντο ἀπὸ ἀρχαιοτέρων μνημείων καὶ διὰ τοῦτο ἐξελέγοντο ὅσον τὸ δυνατὸν κάλλιστοι. Λεπτότατοι καὶ ὡραιότατοι εἶναι λόγου χάριν οἱ στύλοι οἱ περιβάλλοντες τὸ *βῆμα* τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου. Τὸ βάθος τῆς αἰθούσης ταύτης ἀποτελεῖ ἀψῖδα ἡμικυκλικήν, ὅπου ὑπάρχει ὁ θρόνος τοῦ ἐπισκόπου καὶ τὰ καθίσματα τῶν ἱερέων, ἐν τῷ μέσῳ δὲ ἡ ἁγία τράπεζα ἔχουσα ὑπεράνω αὐτῆς τὸ λεγόμενον *κιβώριον*, ὅπερ εἶναι εἶδος μαρμαρίνης οὐρανίας ὑποβασταζομένης κατὰ τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς τραπέζης ὑπὸ τεσσάρων κιονίσκων. Ἐπὶ τῆς τραπέζης λειτουργεῖ ὁ ἐπίσκοπος ἔχων τὸ πρόσωπον ἐστραμμένον πρὸς τοὺς πιστούς. Τὸ βῆμα χωρίζεται ἀπὸ τοῦ λοιποῦ οἰκοδομήματος διὰ λεπτῶς εἰργασμένου μαρμαρίνου κιγκλιδώματος· ἡ ὡραία ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Κλήμεντος ἔχει ἀκόμη τὸ παλαιόν της κιγκλίδωμα καθὼς καὶ τοὺς δύο κομψοτάτους ἄμβωνάς της, ὁπόθεν ἀνεγινώσκοντο τὰ εὐαγγέλια καὶ αἱ ἐπιστολαὶ τῶν ἀποστόλων. Ἡ ἀψὶς ἐπὶ τέλους καθὼς καὶ ἡ καμάρα, δι' ἧς ἡ ἀψὶς συνδέεται πρὸς τὸν λοιπὸν ἐπιμήκη χῶρον τοῦ οἰκοδομήματος, κοσμοῦνται συνήθως ὑπὸ ψηφοθετημάτων, τὰ ὁποῖα, ἂν καὶ πολλάκις ἔχουσιν ἐπισκευασθῇ, διατηροῦσιν ὅμως εἴπερ τι καὶ ἄλλο μέρος ἴχνη ἀρχαιότητος· τὰ μάλιστα ἀξιοθέατα ψηφοθετήματα εὑρίσκονται ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Ἁγίας Πουδεντιανῆς, τῆς Ἁγίας Μαρίας τῆς Μείζονος, τῶν Ἁγίων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ. Κατὰ τοῦτον λοιπὸν τὸν τρόπον δυνάμεθα νὰ λάβωμεν ἐν Ῥώμῃ ἔννοιαν τοῦ τί ἦτο ἡ βασιλική, ὁ πρῶτος ἐκεῖνος τύπος τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν. Τὸ τοιοῦτου εἴδους οἰκοδόμημα δὲν ἐκτιμῶσιν ἐκ πρώτης ὄψεως ὅσοι ἔχουσι συνηθίσῃ εἰς τὴν μεγαλοπρεπῆ καὶ τολμηρὰν τεχνοτροπίαν τῶν γοτθικῶν μητροπόλεων, ἀλλ' ὅταν τις μελετήσῃ καλῶς τὸ πρᾶγμα, πείθεται ὅτι ἡ βασιλικὴ εἶχε τὰς ἀναλογίας καλλιτέρας καὶ τὴν ὅλην διάταξιν συνετωτέραν, συγκινητικωτέραν ἐν τῇ ἁπλότητι αὐτῆς, ὑπό τινας δὲ ἐπόψεις ἴσως καὶ συμφωνοτέραν πρὸς τὸ ἀληθὲς θρησκευτικὸν πνεῦμα. Ὁπωσδήποτε, ἐπὶ ἑξακόσια ἔτη δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη χριστιανικὴ ἀρχιτεκτονική, ταύτην δὲ μόνον ἐν Ῥώμῃ δυνάμεθα καλῶς νὰ γνωρίσωμεν.

Ἐδῶ πλέον ἔχομεν ἓν χάσμα ὀκτὼ ἢ ἐννέα αἰώνων. Ὄχι ὅτι δὲν ἔλαβε μέρος ἡ Ῥώμη κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας εἰς τὰ πράγματα τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ἀλλὰ μνημεῖα τῆς ἐποχῆς ταύτης δὲν μᾶς ἐσώθησαν ἢ ὀλίγιστα. Πρὸς τὸν γοτθικὸν τρόπον οὐδέποτε ἀπέκλινεν ἡ Ῥώμη. Καὶ ἐκ φύσεως καὶ ἐκ παραδόσεως εἶναι *κλασική* καὶ μένει πάντοτε πιστὴ εἰς τὰς παλαιάς της ἀναμνήσεις. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι διὰ νὰ ἀρχίσῃ πάλιν μετ' ἐπιτυχίας νὰ κτίζῃ, νὰ πλάττῃ καὶ νὰ ζωγραφῇ ἐνόμισε καλὸν νὰ προσμείνῃ ἕως οὗ ἡ Ἀναγέννησις ἤθελεν ἐπαναφέρῃ εἰς τὸν κόσμον τὸ παλαιὸν αἴσθημα τοῦ καλοῦ.

Ἡ μεγάλη κίνησις τῆς Ἀναγεννήσεως ἀργὰ ἤρχισεν ἐν Ῥώμῃ καὶ ταχέως κατέπαυσεν. Ὑπολογίζουσι συνήθως ὅτι διήρκεσεν ἐκεῖ ἡ Ἀναγέννησις ἀπὸ τοῦ πάπα Νικολάου τοῦ πέμπτου, κατὰ τὸ ἔτος 1447, μέχρι τοῦ 1527, ὅτε τὴν πόλιν ἐξεπόρθησαν τὰ στρατεύματα τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου τοῦ πέμπτου. Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα, τὸ μικρότερον ἑνὸς αἰῶνος, εἶναι θαυμαστὰ ὅσα παρήγαγεν ἡ Ἀναγέννησις. Ἡ δὲ μέθοδος, ἣν τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἠκολούθησεν ἐν τῷ ἀνακαινισμῷ τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν ὑπῆρξε καὶ ἐν Ῥώμῃ ἡ αὐτή, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησε καὶ ἀλλαχοῦ· ἐξέθαψε κατὰ πρῶτον τὰ παλαιὰ ἀριστουργήματα, προσεπάθησεν ἔπειτα νὰ τὰ ἀπομιμηθῇ καὶ τὸ κατώρθωσε.

Τὰ παλαιὰ βιβλία εἶδον πρῶτα τὸ φῶς. Τὰ βιβλία ταῦτα ἐξαχθέντα ἀπὸ τοῦ σκότους τῶν μοναστηρίων, ὅπου οἱ μοναχοὶ τὰ ἀνεγίνωσκον χωρὶς νὰ τὰ καταλαμβάνωσι, συναχθέντα ἔπειτα ὁμοῦ καὶ διαφωτιζόμενα τὸ ἓν διὰ τοῦ ἄλλου καὶ τεθέντα τέλος εἰς τὴν διάθεσιν τῶν λογίων, διέδωσαν εἰς τὸν κόσμον τὴν μέθην ἐκείνην τῶν γνώσεων, ἥτις ἀνεμόρφωσε τὸν κόσμον. Κατὰ δὲ τὴν νεκρανάστασιν ἐκείνην τῆς παλαιᾶς γραμματείας καὶ τῆς παλαιᾶς ἐπιστήμης, ἡ Ῥώμη κατέχει μεγάλην θέσιν. Ἂν τις θελήσῃ νὰ λάβῃ μίαν ἔννοιαν τοῦ ἔργου τούτου τῆς Ἀναγεννήσεως, καθ' ἣν μετὰ τόσου πόθου ἐπέπεσαν οἱ λόγιοι ἐπὶ τοὺς θησαυροὺς τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ῥώμης, πρέπει νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Βατικανοῦ. Ὁ πάπας Νικόλαος ὁ πέμπτος ἤρχισε νὰ δίδῃ εἰς τὴν βιβλιοθήκην ταύτην τὴν σπουδαιότητά της. Ἔπεμψε τὸν Πόγγιον, τὸν Ἐνῶχ τὸν Ἀσκουλανὸν καὶ πολλοὺς ἄλλους διὰ νὰ διερευνήσωσι τὰ μοναστήρια τῆς Γερμανίας καὶ νὰ ἀποκομίσωσιν ἐκεῖθεν ὅ,τι ἤθελον εὕρῃ, κατὰ τοὺς αὐτοὺς δὲ χρόνους οἱ Ἕλληνες, οἵτινες μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατέλειπον τὴν εἰς τοὺς Τούρκους δουλωθεῖσαν πατρίδα των, ἐκόμιζον πρὸς αὐτὸν τὸν Ὅμηρον καὶ τὸν Πλάτωνα. Ὁ Νικόλαος ὁ πέμπτος προσέθηκε πεντακισχίλια πολύτιμα χειρόγραφα εἰς ὅσα εἶχον ἤδη συναγάγῃ οἱ προκάτοχοί του, ἔκτοτε δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν χειρογράφων ηὐξήθη κατὰ πολὺ καὶ σήμερον περιλαμβάνει ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Βατικανοῦ περὶ τὰς εἴκοσι καὶ πέντε χιλιάδας, ὅσα δηλαδὴ δὲν εὑρίσκονται ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ βιβλιοθήκῃ τοῦ κόσμου.

Ὅταν τις ἀναλογίζηται πόσον ἡ Βατικανὴ συνετέλεσεν εἰς τὴν πρόοδον τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος καὶ εἰς τὴν εὐημερίαν τῆς ἀνθρωπότητος, δὲν εἰσχωρεῖ εἰς αὐτὴν εἰμὴ μετὰ σεβασμοῦ. Καὶ τὰ πολύτιμα δ' ἐκεῖνα πονήματα, τὰ ὁποῖα περιλαμβάνουσιν ἐν ἑαυτοῖς ὁλόκληρον τὸ πνεῦμα τῆς ἀρχαιότητος, ἀπολαύουσι διὰ τοῦτο πολλῆς τιμῆς καὶ θεραπείας. Εἶναι τοποθετημένα εἰς αἰθούσας μεγαλοπρεπεῖς, αἵτινες ἔχουσι μαρμάρινα τὰ δάπεδα καὶ τοὺς τοίχους διὰ ζωγραφιῶν κεκοσμημένους, τινὰ δ' ἐξ αὐτῶν, τὰ σπουδαιότατα, εἶναι ἐκτεθειμένα ἐντὸς κομψῶν προθηκῶν ὑαλίνων εἰς τὸ εὐσέβημα τῶν ἐπισκεπτομένων αὐτά.—Καὶ εἶναι ἀναντίρρητον ὅτι ἐπαξίως ἀπεδόθησαν τοιαῦται τιμαὶ εἰς τὰ κειμήλια ἐκεῖνα. [Ἕπεται τὸ τέλος]

GASTON BOISSIER. Σ. Κ. Σ.

Η ΖΩΗ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΠΩΣ ΕΠΕΡΑΣΕ ΤΑΣ ΕΟΡΤΑΣ

Πρέπει πρῶτα νὰ σας συστήσω τὸν ἥρωά μου. Εἶνε καλὸς καὶ ἴσως μᾶς χρησιμεύσῃ καὶ ἄλλην φοράν. Ὀνομάζεται Γιαννάκης. Τὸ ἐπώνυμόν του δὲν σας τὸ λέγω· εἶνε γνωστῆς ἀθηναϊκῆς οἰκογενείας καὶ δὲν ἀξίζει. Φαίνεται ἕως δεκατεσσάρων χρόνων παιδί, ἀλλὰ θὰ ἔχῃ ἀκόμη κανένα δύο εἰς τὴν ῥάχιν του, τὴν ἐλαφρῶς κυρτήν, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας παρονομάζεται ἀπὸ τοὺς φίλους του κ α μ π ο ύ ρ η ς. Ἔχει ὅμως ἀρκετὰ εὔμορφην καὶ νοήμονα φυσιογνωμίαν· δύο μάτια μαῦρα πρὸ πάντων ποῦ βγάζουν φλόγες. Ἡ μύτη του εἶνε ὀλίγον μακρυὰ καὶ πάντοτε στενά, ἄκομψα καὶ ἄτακτα τὰ φορέματά του. Ἰσχνὸς καὶ ὑψηλός. Τὰ μαλλιά του κομμένα σύρριζα· μαθητὴς δέ.

Ἡ ἐφετινὴ κρίσις δὲν ἐπηρέασε διόλου τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Γιαννάκη. Ὁ κουμπαρᾶς του ἐτρέφετο καθημερινῶς καὶ ἐπαχύνετο — πατέρας, μητέρα, θεία καὶ θεῖος ἡμιλλῶντο εἰς τοῦτο, — ὅταν δὲ τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων τὸν ἔσπασεν, ἢ μᾶλλον τὸν ἔσχισε, διότι ἦτο ἀπὸ λευκοσίδηρον, ἐχύθη ἐπάνω εἰς τὸ τραπέζι τόση πληθὺς καὶ ποικιλία κερμάτων καὶ χαρτονομισμάτων, ὥστε ὁ Γιαννάκης δὲν ἠμπόρεσε νὰ κρύψῃ τὴν χαράν του, ἐκτύπησε τὰς χεῖρας καὶ εἶπε μὲ τὴν βραχνήν του τὴν φωνήν:

— Πώ, πώ! γλέντι ποῦ ἔχει νὰ γίνῃ τώρα τὶς γιορτές!

— Γιὰ νὰ σε πῶ, νὰ με κάνῃς τὴ χάρι· τῷ εἶπεν ἡ μητέρα του· δὲν θέλω πάλι νὰ πᾶς νὰ μου πετάξῃς τὰ λεπτά σου στὸν ἀέρα. Θέλω νὰ πάρῃς χρήσιμα πράμματα· ἀκοῦς;

— Νὰ τα βράσω ἐγώ τὰ χρήσιμά σου! εἶπεν ὁ Γιαννάκης, γεμίζων τὰ θυλάκιά του. Εἰς νέαν δὲ παρατήρησιν τῆς μητέρας του, τῆς ἔβγαλε τὴν γλῶσσάν του μιὰ δυὸ φορές, πῆρε τὰ χρήματά του καὶ βγῆκε.

Ἡ ξυλίνη κλίμαξ ἔτριξεν, ἐστέναξεν, ἀντήχησεν, ὡς συντριβομένη καὶ καταπίπτουσα ὑπὸ τὰ χονδρὰ πέλματα τῶν ὑποδημάτων.του. Ὁ πατέρας του τρομαγμένος ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ γραφεῖόν του καὶ ἠρώτησε·

— Καλὲ ποιὸς κατεβαίνει ἔτσι σὰ μουλάρι;

— Πεισματικὰ τὰ κάνει τὸ παληόπαιδο! ἀπήντησεν ἡ μητέρα καὶ ἔκαμε τὸν σύζυγόν της νὰ τρέξῃ εἰς τὴν κλίμακα.

Ἀλλ' ὁ Γιαννάκης εὑρίσκετο πλέον εἰς τὸν δρόμον. Ἐκεῖ ἀνεμίχθη μ' ἕνα ὅμιλον παιδίων τῆς γειτονιᾶς τόσῳ μεγάλον, ὥστε ὅταν ὁ πατέρας του ἐπρόβαλεν ἀπὸ τὸ παράθυρον νὰ τὸν καταδιώξῃ διὰ τοῦ . . . βλέμματος, δὲν ἠμπόρεσε νὰ τὸν διακρίνῃ. Ἀλλὰ καὶ νὰ τὸν διέκρινε τί;

Τὰ παιδία ἔπαιζαν στρηφτό. Ὅ,τι εἶχαν σχολάσει διὰ νὰ μὴ ὑπάγουν σχολεῖον παρὰ μετὰ πολλὰς ἡμέρας. Ἡ χαρὰ ἦτο ζωγραφημένη εἰς τὰ πρόσωπά των καὶ τὸ χαρτζιλίκι δὲν ἔλειπεν ἀπὸ τὴν τσέπην των. Ἦσαν μαθηταὶ τοῦ Γυμνασίου, ἄλλοι μὲ τὴν στολὴν των τὴν τετριμμένην, ἄλλοι μόνον μὲ τὰ κιτρινοκέντητα διακριτικὰ ψηφία εἰς τὴν παρδαλὴν των ἐνδυμασίαν. Ἦσαν μαθηταὶ ἑλληνικῶν καὶ δημοτικῶν σχολείων μὲ τὰ κασκέτα των· ἀλλὰ ἦσαν καὶ μαγκόπαιδα μαζί των τὰ ὁποῖα δὲν ἐπήγαιναν εἰς κανὲν Σχολεῖον. Ἡ παρέα των πολυάριθμος καὶ πολυθόρυβος. Ἔπαιζαν, ἐγελοῦσαν, εὐφυολογοῦσαν, ἐβλασφήμουν, ἐβωμολόχουν. Καὶ ἔπαιξε μαζί των καὶ ὁ Γιαννάκης καὶ ἐγέλασε, καὶ εὐφυολόγησε, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον ἐβλασφήμησε. Διότι ἔχανε, ἔχανε φρικτά. Ὅταν δὲ ἦλθε τὸ σκότος τῆς ἑσπέρας, τὸ ὁποῖον διέλυσε κατ' ἀνάγκην τὸ παιγνίδιον, ὁ Γιαννάκης ἐπέστρεψε στὸ σπίτι, ἀπηλλαγμένος ἀπὸ μέγα βάρος χαλκίνων κερμάτων, θυμωμένος, νευρικός, παράξενος σὰ μεγάλος.

Τὰ ἔβαλε μὲ τὴν μητέρα του.

— Ἐσὺ τὰ φταῖς! τῆς εἶπε· ἐσὺ μὲ γλωσσοφαγες καὶ εἶχα τέτοια χασοῦρα.

— Μὰ τί, ἔπαιξες, παιδί μου;

— Ὄχι κάθησα.

— Καὶ ἔχασες πολλά; ὥς πόσα; μπρέ!!

— Μὰ ξέρω κ' ἐγώ! κοντεύω νὰ χάνω πέντε δραχμές, ἄφησέ με! εἶπεν ὁ Γιαννάκης ψάχνων τὲς τσέπες του.

— Χμ μάτια μου, σὰν σ' ἀρέσῃ κόπιασε νὰ ξαναπαίξῃς.

— Ἄρχισες πάλι. Κύτταξε νὰ μου κάνῃς τὰ ἴδια καὶ τὴν πρωτοχρονιὰ ποῦ θὰ παίξω στὴ Λέσχη.

— Σὲ ποιὰ Λέσχη μπρέ; Πάρ' τὰ μοῦτρά σου.

— Ὄχι θὰ καθήσω ἐδῶ νὰ σοῦ παίξω τόμπολα μὲ φασόλια. Κανκάγιες!

— Νὰ τὸ πῶ 'γὼ τοῦ πατέρα σου νὰ ἰδῇς τὶς κανκάγιες!

Ὁ Γιαννάκης δὲν ἠξίωσε νάπαντήσῃ καὶ ὁ τρυφερὸς αὐτὸς διάλογος διεκόπη. Ἐκάθησεν εἰς τὸ διβάνιον τῆς τραπεζαρίας καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ σιωπηλὸς καὶ συλλογισμένος ὥραν πολλήν.

— Ἔννοια σου, εἶπε κατόπιν ὡς μονολογῶν, καὶ σὰν θέλω γὼ τὰ βγάζω αὔριο τὰ χαμένα.

Καὶ χωρὶς νὰ λάβῃ καιρόν, ἤνοιξε τὸ ἐρμάριόν του —ἓν ἐρμάριον ἐντειχισμένον, παράδοξον ἀποθήκην βιβλίων, παιγνιδίων, σκευῶν, χαρτίων, εἰκόνων, ἐργαλείων— καὶ ἐβάλθη εἰς ἔργον. Εἰς διάστημα ὀλίγης ὥρας ὁ Γιαννάκης εἶχε κατασκευάσει τὸν σκελετὸν ἑνὸς πλοίου, μᾶλλον θωρηκτοῦ, τὸ ὁποῖον ἐπεφυλάχθη νὰ στολίσῃ αὔριον τὸ πρωὶ καὶ νὰ τὸ χρησιμοποιήσῃ τὸ ἑσπέρας διὰ τὰ κάλαντα.

*

Ἡ ἑπομένη ἦτο ἡ παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων. Ὁ Γιαννάκης ἐξύπνησε πρωΐ-πρωΐ καὶ ἀφοῦ ἐστόλισε θαῦμα ἰδέσθαι τὸ καραβάκι του—γιὰ νὰ μὴν ἔχῃ σκοτοῦρες ὕστερα,—ἀφ' οὗ ἐφιλοδώρησε μὲ γιακάδες μερικὰ παιδία ποὺ ἦλθαν νὰ ποῦν μὲ τὸ τύμπανον τὰ Χριστούγεννα, πῆγε νὰ βρῇ τοὺς φίλους του νὰ γυρίσουν στὴν Ἀγορά. Ἡ ἡμέρα ἦτο βροχερά, οἱ δρόμοι λασπώδεις· ἀλλ' ὁ Γιαννάκης ἦτο ὡπλισμένος μὲ τὴν ὀμβρέλαν του καὶ μὲ τὴν παιδικὴν ἐκείνην ἀδιαφορίαν γιὰ ὑγρασία, καὶ γιὰ πανταλόνια καὶ γιὰ ὑποδήματα, ποῦ εἶνε ἀπερίγραπτη. Ἐχώθηκε μὲς τὶς λάσπες, ἐκολύμβησεν εἰς τὰ τέλματα, ἐγύρισε ὅλη τὴν Ἀθήνα, ἐκορόϊδευσε ὅλον τὸν κόσμο καὶ προπάντων τοὺς πωλητὰς εἰς τὴν Ἀγοράν, ὅπου παρουσιάζετο ὡς ἔχων δῆθεν παραγγελίαν νὰ πάρῃ μίαν δωδεκάδα ἀμνῶν «διὰ τὰ ὀρφανά», ἔστρῳψε καὶ πάλιν ὀλίγα δεκάλεπτα ἀπέξω ἀπὸ τὸ σπίτι του καὶ τὸ μεσημέρι ἐμβῆκε ψάλλων μὲ φωνὴν διάτορον, σπαρακτικήν, ἐξαφνικήν:

Καλημερά σας ἄρχοντες, ἂν εἶνε ὁρισμός σας
Χριστοῦ τὴν θεῖαν γέννησιν νὰ πῶ στὸ ἀρχοντικό σας.

Καὶ μεταβάλλων ἦχον:

Τὸν κακό σας τὸν καιρὸν
Τὸν κακό σας τὸν καιρόν!

— Νὰ μή σας εὕρῃ τοῦ χρόνου! εἶπεν ἐμβαίνων εἰς τὴν τραπεζαρίαν.

— Νὰ φᾷς τὴ γλῶσσά σου καταραμένο! ἐβρυχήθη ἡ μητέρα του.

— Ὄχι, μαμάκα μου, ἐγὼ θὰ φάγω φασουλάδα καὶ χαβιάρι, εἶπεν ὁ Γιαννάκης μαλακός, μειδιῶν, εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του καὶ ἀπὸ τὴν ἐκδρομήν του.

Τὸ βράδυ ἄναψε μόνος τὸ καραβάκι του καὶ τὸ ἔστησεν ἐπάνω εἰς ἕνα τραπέζι. Ὅταν ἦλθαν δύο φίλοι του, καθὼς εἶχαν συμφωνήσει ἀπὸ τὸ πρωΐ, ὁ ἕνας μὲ σχάραν καὶ ὁ ἄλλος μὲ φυσαρμόνικαν, ἔμειναν ἐκστατικοί. Κατόπιν ὁ Νικόλας, ὁ μικρὸς ὑπηρέτης, ἐφορτώθη, ἀγγαρευθεὶς μᾶλλον ἑκών, τὸ φωτεινὸν ἐκεῖνο θαῦμα, ἐπῆρεν ὁ Γιαννάκης τὸ ντέρι του καὶ ἐβγῆκαν εἰς τοὺς δρόμους καὶ οἱ τέσσαρες.

Τὴν ἔξοδον ταύτην, ἡ ὁποία ἔγεινεν ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ πατρὸς καὶ ὄχι πολὺ φανερά, ἐννόησεν ἡ μητέρα καὶ ἐπρόβαλεν ἀπὸ τὸ παράθυρον:

— Γιαννάκη! Γιαννάκη!

Ὁ Γιαννάκης ἐγύρισε.

— Τί εἶνε;

— Ἔτσι θὰ πᾷς νηστικός; Δὲν θέλεις, βρὲ παιδί, νὰ φᾷς τίποτα;

— Δὲν πεινῶ τώρα· σὰ γυρίσω· ἀντίο.

Καὶ ἐκινήθη νὰ φύγῃ, διότι οἱ ἄλλοι τὸν ἐπερίμεναν.

— Γιαννάκη μπρέ! Ὁ Νικόλας εἶν' ἐκεῖνος; Βρὲ σύ, ἄφησέ τον ἐδῶ κ' ἔχει δουλειά.

— Σᾶς τὴν κάνει ὁ Σπύρος, ντέ, σιωπή.

— Γιαννάκη, μπρέ!

— Σκασμὸς καὶ μὲ κάνεις ρεζίλι!

Δὲν ἐπείραζεν ἂν ὡμίλησε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς τὴν μητέρα του. Τὰ εἶπε τόσον σιγά, ὥστε μόνον ἐκείνη τὰ ἤκουσε.

Καὶ ὁ οὐρανὸς ἔβρεχε. Τὸ καραβάκι ἐκινδύνευε καὶ ἄνοιξαν μίαν πελωρίαν ὀμβρέλαν, νὰ το προφυλάξουν. Οὕτως ἐγύρισαν τὰ σπίτια ποῦ ἐγνώριζαν καὶ οἱ τρεῖς —καὶ ἦσαν κάμποσα—ἐμάζευσαν ἀπὸ μίαν δραχμὴν εἰς τὰ περισσότερα καὶ πρὶν τῆς ἐνάτης ἐξεκίνησαν διὰ τὸ σπίτι.

—Γρήγορα ξεμπερδέψαμε! εἶπεν ὁ Νικόλας, φορτωμένος, χωρὶς νὰ βγάλῃ ἄλλην λέξιν ἕως τώρα.

Εἰς τὸν δρόμον συνήντησαν πολλοὺς ὁμίλους μὲ καραβάκια, ἀλλὰ κανένα ὁ Γιαννάκης δὲν εὗρε καλήτερον ἀπὸ τὸ ἰδικόν των. Μόνον μία βυζαντινὴ ἐκκλησοῦλα, φωτοπεριχυμένη σὰ νὰ εἶχεν ὁλονυκτίαν, τὴν ὁποίαν περιέφερεν εἷς ὅμιλος, ἐκίνησε τὴν ζηλοτυπίαν τοῦ Γιαννάκη.

— Νὰ σκάσω, εἶπε, τοῦ χρόνου θὰ κάμω κ' ἐγὼ μιὰν ἐκκλησοῦλα.

— Ὄχι, ὄχι, πάλι καράβι. Αὐτὸ εἶνε δικό μας, νησιώτικο, εἶπεν ἕνας ἀπὸ τὴν παρέαν νησιώτης.

Καὶ τὸ ζήτημα ἔμεινεν ἄλυτον.

Εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ σπιτιοῦ, μὲ τὸ φῶς τοῦ ἑνὸς κηρίου, τὸ ὁποῖον ἔμενεν ἀκόμη ἀναμμένον ἐπάνω εἰς τὸ καραβάκι, ἔγεινεν ἡ μοιρασιά—μετὰ φόβου Θεοῦ, νὰ μὴν πάρῃ μυρωδιὰ ὁ γέρος μου, ὅπως ἔλεγε τὸν πατέρα του ὁ Γιαννάκης. Εἰς τὸ μερτικόν του ἔπεσαν 6 δραχμαὶ καὶ 20 λεπτά. Ἀλλὰ τὰ εἴκοσι λεπτὰ τὰ ἔδωκε γενναιοφρόνως εἰς τὸν Νικόλαν, τὸν ἐμιμήθησαν δὲ καὶ οἱ σύντροφοί του, ὥστε ὁ μικρὸς ὑπηρέτης ἐπῆρεν ἑξῆντα λεπτὰ καὶ κάμποσους γιακάδες.

Καὶ ἐξημέρωσαν τὰ Χριστούγεννα. Τὸ πρωΐ ὁ Γιαννάκης συνώδευσε τὴν ἀδελφήν του εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Τὴν ἐπρόσεχε μὲ τὰ τέσσαρα, ἀλλ' αὐτὸς εὗρε τὴν εὐκαιρίαν νὰ πειράξῃ πολλὰ κορίτσια καὶ δουλικά—ἂν καὶ αὐτὰ τὰ ἐφοβεῖτο ὀλίγον, διότι ἐγύριζαν καὶ ἔβριζαν, ἐν ᾧ τὰ καλοκαθρεμμένα κορίτσια ἔκαμαν τὸν ἀδιάφορον καὶ δὲν ἔδιγαζαν μιλιά. Εἰς τὸ διάστημα τῆς λειτουργίας ἐθεώρησε καλὸν νὰ ξεφουρνίσῃ ὅλα του τὰ ἀστεῖα, ἂν ὄχι δὲ μ' αὐτά, οἱ παρευρισκόμενοι ἐγέλων πολὺ μὲ τοὺς μορφασμούς του. Προπάντων μία γρηά, ἡ ὁποία ἔλεγε διαρκῶς σταυροκοπουμένη:

— Θὰ μᾶς κολάσῃ ὁ μπερμπάντης! Θέ' μου καὶ συχώρεσέ με!

Δὲν φαντάζεσθε ὅμως πόσον εὐχαριστοῦσεν αὐτὸ τὸν Γιαννάκην, διότι εἶχεν ὁ καλός σου ἀξιώσεις προώρους ἀστείου καὶ εὐφυολόγου.

Τὸ μεσημέρι ἐρρίχθηκε στὸ φαΐ. Ἡ πλουσία καὶ χρυσοστόλιστος τράπεζα, ἐκίνησεν ἐκτάκτως τὴν ὀρεξίν του καὶ ἔφαγεν, ἔφαγεν, καὶ ἔπιεν, ἔπιεν. Εἰς μάτην τὸν ἀγριοκύτταζεν ὁ γέρος του· ὁ Γιαννάκης ἐκαμόνετο ὅτι δὲν τον βλέπει· ἔπειτα δὲν ἐτόλμα νὰ του κάμῃ παρατήρησιν διότι εἶχαν ξένους εἰς τὸ τραπέζι καὶ δὲν ἦτο αὐτὸ σωστόν . . .

Μόνον μίαν φορὰν τοῦ εἶπε, μὲ τόνον ὄχι πολὺ γλυκύν:

— Ἀκόμη τρῶς, Γιαννάκη;

Καὶ ὁ Γιαννάκης, ἀλλάζων ὁμιλίαν:

— Εἶνε κ' ἐδῶ ἀπ' αὐτὲς τῆς ἀχλαδιές, μπαμπᾶ, ποῦ κάνουν χρυσᾶ ἀχλάδια; Ἠρώτησε καὶ ἄρπαξε ἓν ἀχλάδι χρυσωμένον.

Μετὰ τὸ φαγητὸν ὁ Γιαννάκης δὲν εἶχεν ὀρεξιν διὰ τίποτε ἄλλο, παρὰ διὰ ὕπνον. Καὶ ἔπεσε καὶ ἐκοιμήθη. Ὅταν δὲ ἐξύπνησε κατὰ τὸ δειλινόν, νυσταλέος, καρηβαρής, παράξενος σὰ μεγάλος, ἐτεντώθη καλὰ-καλὰ καὶ εἶπεν:

— Οὔρ! τί σαχλὰ ποῦ εἶνε τὰ Χριστούγεννα!

*

Ἀπὸ τὴν ἄλλην ἡμέραν ἤρχισεν ἡ πυρετώδης ἐργασία τοῦ Γιαννάκη. Ἔπρεπε νὰ κάμῃ τὴν Ἔκθεσίν του, τὴν Λοταρίαν του, ὅπως συνείθιζε κατ' ἔτος. Ἐξέλεξε καὶ φέτος τὴν ἰδίαν γωνίαν τοῦ δωματίου του, τὴν ὁποίαν διεκόσμησε μὲ χαρτιὰ χρωματιστά, μὲ χρυσοκόλες, μὲ εἰκονογραφίας, μὲ χίλια δυό. Εἰς τὸν χῶρον αὐτὸν ἐξέθεσε καὶ κατέταξε τὰ παιγνίδια, τὰ δῶρα, ὡς τὰ ἔλεγεν, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλα μὲν εἶχεν ἀπὸ τὰ προηγούμενα ἔτη, ἄλλα δὲ ἠγόρασε φέτος. Καὶ ἔβλεπες ἐκεῖ σφυρίκτρες, ρουκάνες, καραγκιόζηδες, ἀνθρωπάκια, φοῦσκες, χαλκομανίες, κάρτες, ἕνα σωρὸ καὶ λογῆς τῶν λογιῶν. Ἐπάνω εἰς ὅλ' αὐτὰ τὰ δῶρα ὑπῆρχε κολλημένος εἷς ἀριθμός, εἶχε δὲ καὶ μίαν κληρωτίδα, ἕνα σάκκον ἀπὸ χρωματιστὸν πανί, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπῆρχον οἱ ἀριθμοὶ αὐτοί. Ἔδιδες ἕνα φράγκον, τραβοῦσες ἕνα ἀριθμὸν καὶ σου ἔπεφτε ὅ,τι ἦταν τῆς τύχης σου. Ὑπῆρχαν ἐκεῖ καὶ ἀντικείμενα ἀξίας πολλῶν δραχμῶν· ἀλλ' ὁ Γιαννάκης ἐφρόντισεν ὥστε αὐτῶν οἱ ἀριθμοὶ νὰ μὴ συμπεριληφθοῦν εἰς τὴν κληρωτίδα, κατ' ἀνάγκην λοιπὸν θὰ ἐκέρδιζες δῶρον, ὄχι ἀνωτέρας ἀξίας τῶν δέκα λεπτῶν.

— Νά το, ἔλεγεν ὁ Γιαννάκης μὲ χαμόγελον εἰρωνικόν, αὐτὸ τὸ πορτοκάλι σοῦ ἔπεσε. Χάθηκε νὰ σου πέσῃ κεῖνος ὁ Ἀραπάκος μὲ τὸ κανιστράκι; Εἶσαι ἄτυχος, καϋμένε!

Καὶ ὡρύετο ὅλην τὴν ἡμέραν, μιμούμενος τοὺς πλανοδίους κυδιστάς:

— Ὁρίστε, κύριοι, εἰς τὸ τυχερὸ Λαχεῖο! Ἕνα φράγκο μονάχα ὁ ἀριθμός. Ἕνα λιμοκοντόρο δόνῃς καί σου πέφτει πρᾶγμα ἀξίας, —ἀξίας, κύριοι!

Καὶ καθὼς τὸ δωμάτιόν του ἦτο ἀνεξάρτητον τῆς ὅλης οἰκίας, εἶχεν ἐλευθέραν τὴν εἴσοδον εἰς τοὺς γείτονας καὶ εἰς τοὺς φίλους. Καὶ ἤρχοντο ὅλην τὴν ἡμέραν σωρηδὸν καὶ ἔβλεπον τὴν Ἔκθεσιν καὶ πολὺ ἐρριψοκινδύνευαν καὶ τὸ φράγκον των, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ πάρουν κάτι τι. Ἀλλ' ἤκουαν πάντοτε τὸ «εἶσαι ἄτυχος, καϋμένε» τοῦ Γιαννάκη, ὁ ὁποῖος εἰς κάποιον, ὁ ὁποῖος τοῦ παρετήρησεν ὅτι ὅλω καὶ μπαγκατέλλες ἔχει ἐκεῖ, ἀπήντησε μὲ ὕφος κουτσαβάκη·

— Δόνεις ἕνα φράγκο μονάχα. Ἂν σου πέσῃ μιὰ σφυρίκτρα ἐσὺ χάνεις ἕνα φράγκο, μ' ἂν σου πέσῃ τὸ νεσεσέρι μὲ τὴ μουσική, ἐγὼ χάνω ἑβδομῆντα φράγκα!

— Τὰ βγάζεις ἀπὸ τάλλα! εἶπε τότε ἓν ἄλλο παιδίον εἰλικρινῶς, διότι κανεὶς δὲν εἶχε τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ Γιαννάκης, παιδὶ οἰκογενείας ἐκεῖ καὶ στὸ σπίτι του, ἠμποροῦσε νὰ τους γελάσῃ.

Τὴν παραμονὴν ἡ Ἔκθεσις ἐπλουτίσθη ἀκόμη μὲ ὅλα τὰ δῶρα, τὰ ὁποῖα προσέφεραν εἰς τὸν Γιαννάκην ὁ γέρος του, ἡ γρηά του, ὁ θεῖός του, ἡ θεία του καὶ κάμποσοι φίλοι τῆς οἰκογενείας. Καὶ ὁ Γιαννάκης πειὰ ἐξετρελλάθηκε μὲ τὴν Λοταρίαν του. Δὲν ἔκαμνεν ἀπ' ἐκεῖ βῆμα. Σὰν φέτος καμμιὰ χρονιὰ δὲν πῆγε. Καὶ λαμπρὰ στολισμένη ἦταν καὶ κόσμο πολὺ εἶχε. Τὸ πορτοφόλι τοῦ Γιαννάκη ἐγέμισε μονόφραγκα· καὶ ποῦ νὰ ἰδῇς ἀκόμη, παραμονὴ ἦταν. Τὸ ἀπομεσήμερο ποῦ ἦλθαν μερικοὶ φίλοι του νὰ τον πάρουν νὰ πᾶν εἰς τὴν ὁδὸν Ἑρμοῦ, νὰ χαιρετίσουν κατὰ τὴν ἀθηναϊκὴν συνήθειαν τὸ Νέον Ἔτος, ὁ Γιαννάκης ἠρνήθη νὰ κλείσῃ τὴν Λοταρίαν του. Τοὺς πῆρε καὶ αὐτῶν ἀπὸ ἕνα φράγκο, τοὺς παρηγόρησε διὰ τὴν κακοτυχίαν των μὲ μερικὲς στράκες ποῦ εἶχε κατασκευάσει ὁ ἴδιος καὶ τους ἀπέπεμψεν. Ἔμεινε δὲ ἐκεῖνος ἕως τὸ βράδυ φωνάζων καὶ ὀρυόμενος:

— Ἄλλος, κύριοι, εἰς τὸ τυχερὸ Λαχεῖο. Ἕνα φράγκο ὁ ἀριθμός.

Καὶ τέλος πάντων δέν το ἐκούνησεν ἀπὸ ἐκεῖ, ἀφ' οὗ ἐμάζευσεν ὅλου τοῦ γειτονικοῦ καὶ τοῦ φιλικοῦ κόσμου τὸν παρᾶν, παρὰ τὴν Πρωτοχρονιὰν τὸ βράδυ, ὅταν καθὼς ἐσυμφώνησαν, ἦλθαν καὶ τὸν ἐπῆραν δύο ἄλλοι φίλοι, δύο μάγκας τοῦ διαβόλου καὶ τον ἐπῆγαν εἰς τὸ σπίτι ἑνὸς φοιτητοῦ, ὅπου ἐπρόκειτο νὰ τα κόψουν κρυφά, ἀφ' οὗ ἡ Ἀστυνομία ἠμπόδισε τὰ δημόσια παιγνίδια.

— Καὶ δὲν ἔπαιξες χθὲς βράδυ; τὸν ἠρώτησαν εἰς τὸν δρόμον οἱ φίλοι του.

— Ὄχι βρὲ ἀδελφέ, ἄφησέ με! Ἔπαθα ἕνα μασκαραλίκι φοβερό. Ἀναγκάσθηκα νὰ μείνω σπίτι ποῦ κόψαμε τὴ σαχλόπηττα, καὶ ἔπαιξα λανσκενὲ μὲ δεκάρες!

Ἀλλὰ καλήτερα θὰ ἦταν νὰ παίξῃ καὶ ἀπόψε δεκάρες, παρὰ ποῦ πῆγε καὶ ἔχασε μὲ τὰ μπαλαμοῦτια τῶν φίλων του καμμιὰ πενηνταριὰ φράγκα, ὅσα ἐμάζευσε ἀπὸ τὸν κουμπαρᾶν του καὶ ἀπὸ τὸ Λαχεῖόν του! . . .